

TREĆI IZVJEŠTAJ O EVALUACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Komitet eksperata Evropske povelje
za regionalne ili manjinske zajednice
jezika

Usvojeno 17. marta 2022.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima predviđa kontrolni mehanizam za procjenu načina na koji se Povelja primjenjuje u državi članici s ciljem, gdje je to potrebno, davanja preporuka za poboljšanje njenog zakonodavstva, politike i prakse. Centralni element ove procedure je Komitet eksperata, zasnovan prema članu 17. Povelje. Njegova glavna svrha je da izvještava Vijeće ministara o svojoj ocjeni usklađenosti Strana sa svojim obavezama, da ispita stvarnu situaciju regionalnih ili manjinskih jezika u državi i, gdje je to prikladno, da ohrabri Stranu da postepeno dostigne viši nivo posvećenosti.

Kako bi olakšalo ovaj zadatak, Vijeće ministara je usvojilo, u skladu sa članom 15. stav 1., pregled periodičnih izvještaja koje je Strana dužna podnijeti generalnom sekretaru. Ovaj nacrt zahtijeva od države da podnese izvještaj o konkretnoj primjeni Povelje, opštoj politici za jezike zaštićene prema Dijelu II i, preciznije rečeno, o svim mjerama koje su preduzete u primjeni odredbi odabranih za svaki zaštićeni jezik prema dijelu III Povelje. Prvi zadatak Vijeća eksperata je stoga da ispita informacije sadržane u periodičnom izvještaju za sve relevantne regionalne ili manjinske jezike na teritoriji dotične države. Periodični izvještaj objavljuje država u skladu sa članom 15. stav 2.

Uloga Komiteta eksperata je da ocijeni postojeće pravne akte, propise i stvarnu praksu koja se primjenjuje u svakoj državi za njene regionalne ili manjinske jezike. U skladu sa tim je uspostavio svoje radne metode. Komitet eksperata prikuplja informacije od nadležnih organa i iz nezavisnih izvora u državi, kako bi dobio pošten i pravedan pregled stvarne jezičke situacije. Nakon preliminarnog pregleda periodičnog izvještaja, Komitet eksperata podnosi, ako je potrebno, određeni broj pitanja svakoj Strani radi dobijanja dodatnih informacija od vlasti o pitanjima za koja smatra da su nedovoljno razrađena u samom izvještaju. Nakon ove pismene procedure obično slijedi posjeta delegacije Komiteta eksperata predmetnoj državi na licu mjesta. Tokom ove posjete delegacija se sastaje sa tijelima i udruženjima čiji je rad usko vezan za upotrebu relevantnih jezika i konsultuje vlasti o pitanjima na koja joj je skrenuta pažnja. Ovaj proces prikupljanja informacija osmišljen je tako da omogući Komitetu eksperata da efikasnije ocijeni primjenu Povelje u dotičnoj državi.

Nakon završetka ovog procesa, Komitet eksperata usvaja svoj izvještaj. Nakon što ga Komitet eksperata usvoji, ovaj izvještaj o evaluaciji dostavlja se vlastima dotične države članice radi eventualnih komentara u datom roku. Ova država članica može, u ovoj fazi, zatražiti povjerljivi dijalog. Konačni izvještaj o evaluaciji se objavljuje, zajedno sa komentarima, ako ih ima, koje su vlasti države članice dale. Ovaj dokument se zatim proslijeđuje Vijeću ministara na usvajanje njegovih preporuka državi članici, na osnovu prijedloga preporuka sadržanih u izvještaju o evaluaciji.

SADRŽAJ

Izvršni sažetak	5
Poglavlje 1 Situacija sa regionalnim i manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini – Skorašnji razvoj i trendovi	6
1.1 Opšte razvojne politike, legislative i prakse koje se odnose na regionalne ili manjinske jezike u Bosni i Hercegovini	6
1.2 Situacija sa pojedinačnim regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini ...	16
Poglavlje 2 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima i preporuke	
2.1 Albanski	21
2.1.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu i promociju albanskog jezika ...	21
2.1.2 Preporuke Komiteta eksperata kako poboljšati zaštitu i promociju albanskog jezika u Bosni i Hercegovini	22
2.2 Češki	25
2.2.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu i promociju češkog jezika	25
2.2.2 Preporuka Komiteta eksperata o poboljšanju zaštite i promocije češkog u Bosni i Hercegovini	27
2.3 Njemački	29
2.3.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu i promociju njemačkog jezika.	29
2.3.2 Preporuke Komiteta eksperata kako poboljšati zaštitu i promociju njemačkog jezika u Bosni i Hercegovini	31
2.4 Mađarski	33
2.4.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu mađarskog jezika	33
2.4.2 Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju mađarskog jezika u Bosni i Hercegovini	35
2.5 Italijanski	37
2.5.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu italijanskog jezika	37
2.5.2 Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju italijanskog jezika u Bosni i Hercegovini	37
2.6 Ladino	41
2.6.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu ladino jezika	41
2.6.2 Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju ladino jezika u Bosni i Hercegovini	43
2.7 Poljski	44
2.7.1 Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu poljskog jezika	44
2.7.2 Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju poljskog jezika u Bosni i Hercegovini	46
2.8 Romski	46

2.8.1	Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnosena zaštitu romskog jezika	47
2.8.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju romskog jezika u Bosni i Hercegovini.....	49
2.9	Rumunski.....	51
2.9.1	Usklađivanje Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnosena zaštitu rumunskog jezika	51
2.9.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju rumunskog jezika u Bosni i Hercegovini.....	53
2.10	Rusinski	55
2.10.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu rusinskog jezika	55
2.10.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju rusinskog jezika u Bosni i Hercegovini	57
2.11	Slovački	58
2.11.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu slovačkog jezika	58
2.11.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju slovačkog jezika u Bosni i Hercegovini.....	60
2.12	Slovenački	61
2.12.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu slovenačkog jezika	61
2.12.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju slovenačkog jezika u Bosni i Hercegovini	63
2.13	Turski	65
2.13.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu turskog jezika	65
2.13.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju turskog jezika u Bosni i Hercegovini	67
2.14	Ukrajinski.....	68
2.14.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu ukrajinskog jezika	68
2.14.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju ukrajinskog jezika u Bosni i Hercegovini	70
2.15	Jidiš.....	72
2.15.1	Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se odnose na zaštitu jidiš jezika	72
2.15.2	Preporuke Komiteta eksperata kako unaprijediti zaštitu i promociju jidiš jezika u Bosni i Hercegovini	74
Poglavlje 3 [Prijedlozi] Preporuke Vijeća ministara Vijeća Evrope		67
Dodatak I: Instrumenti ratifikacije		76

Izvršni sažetak

Treći izvještaj o evaluaciji Komiteta eksperata zasnovan je na političkoj i pravnoj situaciji koja je preovladavala u vrijeme posjete Komiteta eksperata Bosni i Hercegovini na licu mjesta u decembru 2021.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima stupila je na snagu u Bosni i Hercegovini 2011. godine i primjenjuje se na sljedećih 15 jezika: albanski, češki, njemački, mađarski, italijanski, ladino, poljski, romski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i jidiš.

Komiteta eksperata i dalje navodi da složeno ustavno uređenje Bosne i Hercegovine sa nekoliko nivoa uprave i raspodjele nadležnosti ne olakšava provođenje obaveza iz Povelje. Jasno je uočljiv nedostatak koordinacije između vlasti na državnom nivou, entitetskih i kantonalnih i opštinskih vlasti. Usklađivanje zakonodavstva svih ovih nivoa sa Poveljom je snažno preporučeno u dva prethodna ciklusa monitoringa, ali u trećem krugu monitoringa nije postignut značajan napredak. Iako pravni okvir na državnom nivou koji je na snazi pruža osnovu za zaštitu manjinskih jezika, u praksi visoki osnovni preduslovi i neusklađenost zakonodavstva na nižem nivou i dalje rezultiraju niskim stepenom implementacije obaveza iz Povelje.

Komiteta eksperata je sa žaljenjem konstatovao generalno nizak nivo svijesti o Povelji među govornicima i članovima njihovih udruženja, uprkos naporima Vijeća Evrope i njegove Kancelarije na terenu u Sarajevu u tom pogledu. Od državnih organa se traži da podijele i razgovaraju o Povelji i preporukama izvještaja o evaluaciji sa svim zainteresovanim stranama i konsultuju se sa govornicima o koracima neophodnim za efikasnu implementaciju Povelje. Manjinski jezici su uglavnom odsutni u javnoj radiodifuziji i nema namjenskih programa na većini manjinskih jezika. Takođe su neophodni koraci za podizanje svijesti o jezicima manjina u društvu u cjelini.

Nastava manjinskih jezika i dalje je gotovo odsutna u javnom obrazovanju. Nedostatak nastavnog materijala i nedostatak obuke nastavnika nije riješen. Kurseve jezika uglavnom organizuju i finansiraju udruženja govornika, „izvorne države“ i sami govornici. Komitet eksperata ponavlja svoj stav da je za efikasnu implementaciju potrebno više napora državnih organa, jer su oni odgovorni da obezbijede finansijsku pozadinu i uvedu nastavu jezika manjina u javno obrazovanje.

Manjinski jezici su odsutni u sudskim i upravnim postupcima jer pravni okvir nije u skladu sa Poveljom. Nijedna opština nije usvojila zvanične nazive mjesta na jezicima manjina, niti ih koriste na natpisima s nazivima mjesta ili ulicama uprkos finansiranju i tehničkoj stručnosti koje nude Vijeće Evrope i Evropska unija.

Finansiranje kulturnih projekata nacionalnih manjina još uvijek nije transparentno i sistematično. Čini se da govornici nisu svjesni postojećih šema finansiranja zasnovanih na projektima i takođe se suočavaju s poteškoćama u poštovanju propisa.

Poglavlje 1 Situacija sa regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini – Skorašnji razvoji i trendovi

1. Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (u daljem tekstu „Povelja“) je ugovor Vijeća Evrope kojim se države potpisnice obavezuju da štite i promovišu tradicionalne manjinske jezike zemlje u svim oblastima javnog života: obrazovanje, sudske vlasti, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomski i društveni život i prekogranična razmjena. Bosna i Hercegovina je potpisala Povelju 7. septembra 2005. godine i ratifikovala je 21. septembra 2010. godine. Povelja je u Bosni i Hercegovini stupila na snagu 1. januara 2011. godine i primjenjuje se na sljedeće jezike:¹ albanski, češki, njemački, mađarski, italijanski, ladino², poljski, romski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i jidiš. Svi jezici dobijaju zaštitu prema Dijelu II i Dijelu III (članovi 8-14).
2. Član 15 (1) Povelje zahtijeva od država članica da podnose trogodišnje izvještaje³ o implementaciji Povelje. Vlasti Bosne i Hercegovine podnijele su svoj treći periodični izvještaj 4. januara 2021. Ovaj treći evaluacijski izvještaj Komiteta eksperata zasnovan je na informacijama sadržanim u periodičnom izvještaju i izjavama vlasti i predstavnika govornika manjina jezicima tokom posjete na licu mjesta (6-10. decembar 2021.) i/ili predatih u pisanoj formi u skladu sa članom 16 (2) Povelje.
3. Poglavlje 1 ovog izvještaja o evaluaciji fokusira se na opšti razvoj i trendove u vezi sa regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini i stanje ovih jezika. On posebno ispituje mjere koje su vlasti Bosne i Hercegovine preduzele da odgovore na preporuke Komiteta eksperata i Savjeta ministara na kraju drugog ciklusa praćenja i takođe naglašava nova pitanja. Poglavlje 2 daje detaljan pregled stanja implementacije svake obaveze Bosne i Hercegovine u odnosu na dati jezik, kao i preporuke upućene vlastima Bosne i Hercegovine. Na osnovu svoje ocjene, Komitet eksperata predlaže, u Poglavlju 3, preporuke Vijeću ministara koje treba uputiti Vladi Bosne i Hercegovine, kako je predviđeno članom 16 (4) Povelje.
4. Što se tiče detaljnog pravnog ispitivanja svake preuzete obaveze, Komitet eksperata se poziva na svoj **Drugi izvještaj o evaluaciji primjene Povelje u Bosni i Hercegovini (ECRML (2016) 3)**.⁴
5. Ovaj izvještaj je zasnovan na političkoj i pravnoj situaciji koja je preovladavala u vrijeme posjete Komiteta eksperata Bosni i Hercegovini u decembru 2021. godine. Ovaj izvještaj o evaluaciji usvojio je Komitet eksperata 17. marta 2022. godine.

1.1 Opšti razvoj politika, zakonodavstva i prakse u vezi sa regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini

Proces praćenja

6. Praćenje rada Komiteta eksperata zahtijeva saradnju državnih organa i govornika kako bi se procijenila situacija i usvojio detaljan evaluacijski izvještaj. Nedostatak relevantnih i tačnih informacija datih u trećem periodičnom izvještaju i u naknadnoj razmjeni sa državnim organima otežavao je rad monitoringa. Na žalost zbog nedostatka adekvatnih informacija, Komitet eksperata preporučuje državnim organima da koriste nacrt koje je usvojilo Vijeće ministara na svom 1345. sastanku 2. maja 2019. godine⁵ radi pripreme sljedećeg periodičnog izvještaja. Bilo je nemoguće kontaktirati neke organizacije govornika, a Komitet eksperata žalio je zbog činjenice da neke druge organizacije govornika nisu učestvovali na sastancima koji su međusobno dogovoreni tokom posjete na licu mjesta. Komitet eksperata izražava želju da nastavi rad sa svim sagovornicima i izražava zahvalnost svima koji su doprinijeli radu monitoringa.

¹ Komitet eksperata u saradnji sa govornicima i državnim organima odlučio je da se makedonski i crnogorski jezik ne koriste tradicionalno u Bosni i Hercegovini kako je opisano u članu 1. Povelje, te stoga ovi jezici ne podliježu monitoringu (vidjeti. stav 14. 2. izvještaja o evaluaciji Komiteta eksperata za Bosnu i Hercegovinu).

² Dva jezika jevrejske zajednice (ladino i jidiš) obuhvaćena instrumentom ratifikacije ocjenjuju se odvojeno (vidjeti paragraf 36 2. izvještaja o evaluaciji Komiteta eksperata za Bosnu i Hercegovinu).

³ Od 1. jula 2019. primjenjuju se nova pravila u skladu s odlukama Komiteta ministara usvojenim 28. novembra 2018. o jačanju mehanizma za praćenje Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima prema kojem države potpisnice podnose periodični izvještaj svakih pet godina (umjesto svake tri godine) i informacije o implementaciji preporuka koje je Komitet eksperata identifikovalo u svom izvještaju o evaluaciji kao za hitno djelovanje svake dvije i po godine.

⁴ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dc600>

⁵ Vidjeti "Okvir periodičnih izvještaja CM2019(69) konačno" <https://rm.coe.int/090000168094521> a, takođe i vodič finansiran od strane Vijeća Evrope i EU objavljen na bosanskom jeziku u septembru 2021. godine koji sadrži detaljne informacije o implementaciji

Usklađenost sa obavezama izvještavanja

7. Treći periodični izvještaj usvojen je od strane državnih organa u oktobru 2020. godine i sadrži podatke samo od 2016. do 2019. godine. Ovaj izvještaj dostavljen je Sekretarijatu Povelje za regionalne i manjinske jezike u januaru 2021. Četvrti periodični izvještaj trebao je biti dostavljen 1. juna 2021., ali nije prosljeđen u vrijeme usvajanja izvještaja. Komitet eksperata traži od državnih organa da poboljšaju svoju efikasnost, poboljšaju koordinaciju između zainteresovanih strana i bez daljeg odlaganja dostave svoj sljedeći periodični izvještaj, a srednjoročni izvještaj do 1. decembra 2023. godine, u skladu sa odlukama Komiteta ministara novembra 2018.

Opšta pitanja

8. Komitet eksperata je u prva dva kruga monitoringa naveo da složena ustavna struktura Bosne i Hercegovine sa nekoliko nivoa uprave ne olakšava provedbu obaveza iz Povelje. Raspodjela vlasti (država, dva entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, Brčko Distrikt, kantoni, opštine), dovodi do toga da odgovornosti nisu jasno definisane, što rezultira niskim nivoom implementacije postojećeg pravnog okvira za zaštitu manjina. U prethodnom ciklusu praćenja, Komitet eksperata i Vijeće ministara preporučili su vlastima Bosne i Hercegovine da „**uspostave strukturisanu politiku i preduzmu fleksibilne mjere koje olakšavaju primjenu Povelje, uključujući sve neophodne prilagodbe zakonodavstva**“⁶. Komitet eksperata je takođe savetovao vlasti da izrade srednjoročnu strategiju o primjeni Povelje u pogledu manjinskih jezika.
9. **Zakon o pravima nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine usvojen 2003. godine** (u daljem tekstu: Zakon o manjinama) nije mijenjan uprkos ponovljenim preporukama Komiteta eksperata i Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnosti. Manjine (FCNM).⁷ Članom 12. Zakona o manjinama i dalje se postavljaju minimalni preduslovi kao uslov upotrebe manjinskih jezika („Ovlaštenja u gradovima, opštinama i mjesnim zajednicama (ili naseljenim mjestima) u kojima pripadnici nacionalne manjine predstavljaju apsolutnu ili relativnu većinu stanovništva dužni su osigurati da se jezik manjine koristi između tih članova i vlasti). U članu 12. takođe se navodi da „Gradovi i opštine svojim statutima mogu odrediti da prava iz stava ovog člana mogu da koriste pripadnici nacionalnih manjina i kada ne čine apsolutnu ili relativnu većinu stanovništva, ali kada čine više od trećina stanovništva u gradu, opštini ili naseljenom mestu“. S obzirom na mali broj i disperziju govornika manjinskih jezika, ovi zahtjevi su i dalje previsoki i dovode do neispunjavanja mnogih obaveza koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala. Vlasti nisu dale relevantne informacije u trećem periodičnom izvještaju, a Komitet eksperata nije dobio informaciju o implementaciji preporuke Vijeća ministara br. 1, **u pravnom okviru na državnom nivou tokom posjete na licu mjesta. Nedostatak srednjoročne strategije na državnom nivou i nedostatak potrebnih prilagodbi u zakonskim odredbama na državnom nivou i dalje kočće provedbu Povelje.**
10. Prema izmjenama i dopunama **Zakona o pravima nacionalnih manjina Republike Srpske** koje su predstavili predstavnici vlasti tog entiteta, zadržan je minimalni preduslov za upotrebu manjinskih jezika, ali je data mogućnost lokalnim vlastima da ga smanje ako se odluče na to i da u skladu s tim izmijene svoje statute. Međutim, predstavnici entitetske vlasti potvrdili su da do sada nijedna lokalna vlast u Republici Srpskoj nije donijela takve mjere. Komitet eksperata traži od entitetskih vlasti da informišu lokalne vlasti o mogućnosti snižavanja cenzusa i da pruže finansijsku podršku onim opštinama u kojima će se koristiti manjinski jezici.
11. Na osnovu prethodnih preporuka Komiteta eksperata i Savjetodavnog komiteta Strategija za unapređenje i zaštitu prava pripadnika nacionalne zajednice 2020-2024. Manjine u Republici Srpskoj (u daljem tekstu „Strategija 2020-2024“) usvojila je Narodna skupština Republike Srpske 3. marta 2021. godine. sveobuhvatniji pristup međunarodnim sporazumima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala u oblasti zaštite nacionalnih manjina. Cilj dokumenta je unapređenje zaštite prava nacionalnih manjina koje žive u Republici Srpskoj. Pored upotrebe

⁶ Vidjeti Preporuku CM/RecCHL(2016)4 Komiteta ministara o primjeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima od strane Bosne i Hercegovine, usvojenu 5. oktobra 2016. godine, Preporuka br.1.

⁷ ACFC/OP/IV(2017)007, Četvrto mišljenje o Bosni i Hercegovini, usvojeno 9. novembra 2017. godine

manjinskih jezika, njegovih četrnaest ciljeva pokrivaju oblasti kao što su kultura, političko učešće u obrazovanju i informacione tehnologije. Dokument predviđa strukturiraniju finansijsku podršku iz budžeta Republike Srpske i teži efikasnijoj saradnji organa vlasti, lokalnih vlasti nadležnih za implementaciju i organizacija govornika.

12. Vlada Republike Srpske je 25. marta 2021. godine imenovala Koordinaciono tijelo za praćenje realizacije „Strategije 2020-2024“ (u daljem tekstu „Koordinaciono tijelo“) koje je započelo izradu „Akcionog plana za implementaciju Strategija 2020-2024“. Savjet nacionalnih manjina Republike Srpske imenovao je dva člana u ovo tijelo. Komitet eksperata pozdravlja ovu inicijativu koja će, ukoliko bude usvojena, biti prvi dokument politike nacionalnih manjina Republike Srpske. S obzirom na to da u opštinama Gradiška, Laktaši i Prnjavor živi veliki broj govornika manjina, posebno je važno ispitati primjenu Povelje na ovim područjima. Komitet eksperata napominje da je „Koordinaciono tijelo“ imalo samo jedan sastanak, u septembru 2021. godine, i čeka informacije o stvarnom usvajanju Akcionog plana i traži od državnih organa da izvještavaju o rezultatima njegove implementacije u svim narednim sredinama terminske i periodične izvještaje. Od državnih organa se traži da olakšaju donošenje sličnih dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine i Distriktu Brčko.
13. Prema trećem periodičnom izvještaju, osam od deset kantona je već uskladilo svoje kantonalno zakonodavstvo sa „Zakonom o manjinama“ u posljednje tri godine. Međutim, Komitet eksperata nije svjestan efekata ove harmonizacije na status manjinskih jezika u tim kantonima. Od posljednjeg kruga monitoringa nije bilo izmjena u zakonskom okviru Federacije Bosne i Hercegovine. Predstavnik Ministarstva pravde u Federaciji je tokom posjete na licu mjesta obavijestio Komitet eksperata da Ministarstvo nije bilo uključeno u izradu prethodnih izvještaja, već je samo učestvovalo u pripremi trećeg periodičnog izvještaja. Komitet eksperata ističe da su informacije u periodičnom izvještaju nedovoljne, te stoga traži od državnih organa da se pozabave ovim pitanjem razjašnjavanjem i jačanjem obaveza izvještavanja svih organa i institucija uključenih u izradu periodičnog izvještaja.
14. Zakon o nacionalnim manjinama Brčko Distrikta usvojen je 2020. godine. Članom 9. propisan je minimalni preduslov za upotrebu manjinskih jezika na najmanje jednu trećinu stanovništva. Komitet eksperata ponavlja svoj stav da s obzirom na mali broj govornika gotovo svih nacionalnih manjina, upotreba minimalnih preduslova u praksi predstavlja prepreku za upotrebu manjinskih jezika.
15. Komitet eksperata smatra da postojeći pravni okvir za zaštitu manjinskih jezika ne garantuje adekvatan nivo zaštite. Kako su govornici manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini disperzirani i malobrojni, visok nivo minimalnog preduslova za upotrebu manjinskih jezika čini ovaj pravni okvir još uvijek praktično nedjelotvornim.⁸ Na državnom nivou nije usvojena srednjoročna strategija, a implementacija „Strategije 2020-2024“ je u veoma ranoj fazi u Republici Srpskoj. Komitet eksperata je takođe zatražio od vlasti da implementiraju svaku obavezu za svaki manjinski jezik u najmanje jednoj administrativnoj jedinici, bez obzira na pragove propisane relevantnim domaćim zakonodavstvom. Vlasti nisu dale relevantne informacije u trećem periodičnom izvještaju, a Komitet eksperata nije dobio dodatne informacije o implementaciji ove preporuke.

---

⁸ Najviši procenat bilo koje nacionalne manjine u okviru ukupne populacije u opštinama u Bosni i Hercegovini je 8%.

Odlučna akcija za promociju manjinskih jezika

16. Komitet eksperata je primijetio da nisu dati tačni primjeri za radnje promocije manjinskih jezika tokom procesa praćenja, osim finansiranja povremenih kulturnih projekata. Nedostatak institucija ili tijela koja promovišu manjinske jezike dovodi do niske svijesti o jezicima nacionalnih manjina među cjelokupnom populacijom i predstavlja nedostatak odlučne akcije.
17. Finansiranje kulturnih projekata nacionalnih manjina nije transparentno niti sistematsko. Predstavnicima entitetskog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i predstavnici Republike Srpske naveli su da u njihovom sistemu postoji poseban poziv za manjinske kulturne aktivnosti, koji omogućava da se te prijave evaluiraju i finansiraju odvojeno od nemanjinskih kulturnih projekata. Javni poziv za finansijsku podršku nacionalnih manjina sa objašnjenjima uslova i postupka prijave objavilo je 2020. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.⁹ Ne postoji posebno izdvajanje ili javni poziv za očuvanje jezika ili kulture nacionalnih manjina u budžetu Federacije Bosne i Hercegovine. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je jedini državni organ koji ima godišnji budžet od 130.000 KM¹⁰ za očuvanje kulture i jezika svih nacionalnih manjina. Za prijave romske nacionalne manjine predviđen je dodatni budžet od 40 000 KM. Odgovarajući budžet ministarstava Republike Srpske je 70.000 KM zajedno. Lokalne samouprave rijetko imaju budžete namijenjene očuvanju jezika ili kulture nacionalnih manjina. Govornici su potvrdili da su podršku za njihove projekte dali grad Banja Luka i Kanton Sarajevo (5.000 KM godišnje za Dan nacionalnih manjina), OSCE i Vijeće Evrope.
18. Nasuprot tome, postoji veoma nizak nivo razumijevanja sistema prijavljivanja među predstavnicima manjina koji dijele percepciju da se njihove prijave najčešće odbijaju iz administrativnih razloga. Komitet eksperata ponovo ističe da je distribucija relevantnih informacija preduslov za uspješniju promotivnu kampanju, pa traži od državnih organa da govornicima predstave i objasne svoj sistem finansiranja. Takođe je evidentno da državni organi nadležni za implementaciju Povelje moraju povećati svoju finansijsku podršku.
19. Regionalni i manjinski jezici ostali su gotovo odsutni iz javnog života od posljednjeg ciklusa praćenja. Sporadične pozitivne inicijative poput konkursa „Upoznajmo se“ 39 osnovnih škola o poznavanju nacionalnih manjina u Republici Srpskoj je korak za svaku pohvalu, ali nivo zaštite koji je ratifikovala Bosna i Hercegovina zahtijevao bi odlučnu akciju i efikasne praktične korake od strane državnih organa. Nedostatak inicijativa na državnom i entitetskom nivou u praksi dovodi do toga da stvarna implementacija programa u velikoj mjeri zavisi od administracije na lokalnom nivou i udruženja manjina upotrijebljenih naporima „izvan država“ i govornika. Komitet eksperata je tokom obilaska na licu mesta obaviješten da razmjena informacija u ovoj vertikalnoj strukturi uprave nije efikasna jer se preporuke Komiteta eksperata ne prevode i ne prenose na izvršne nivoe asocijacije govornika. Inicijative koje je poduzela Kancelarija Vijeća Evrope u Sarajevu kao što su prevođenje na službene jezike i distribucija najrelevantnijih izvještaja Povelje i Okvirne konvencije su za svaku pohvalu, ali su potrebni dodatni napori i državnih organa. Informacije koje su državni organi dali u drugom periodičnom izvještaju bile su nedovoljne za ocjenu stepena implementacije Povelje u Bosni i Hercegovini. Ovo, kao i nizak stepen implementacije u većini obaveza iz člana 7., navelo je Komitet eksperata da izradi precizan i detaljan plan za državne organe kako bi se poboljšala implementacija u drugom evaluacijskom izvještaju o Bosni i Hercegovini. Zakonodavstvo na kantonalnom nivou trebalo je uskladiti sa propisima državnog „Zakona o manjinama“ kako bi se osigurala efikasna provedba u entitetima. Istovremeno, čak i ako je zakonodavstvo usklađeno, treći periodični izvještaj ukazuje na to da kantonalni organi uprave nemaju nadležnost da uređuju politiku u pogledu regionalnih i manjinskih jezika.

⁹ Javni Poziv za dodjelu grant podrške udruženjima nacionalnih manjina za 2020.godinu, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (Public Call for Grants to Associations of National Minorities for 2020, Ministry of Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina, <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/VMSYBBaVCP8>)

¹⁰ KM – konvertibilna marka – 1KM=0.51evro u novembru 2021.

Konsultacije sa organizacijama govornika

20. U skladu sa obavezama iz Povelje, na federalnom, entitetskom i lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini osnovana su tijela koja predstavljaju nacionalne manjine i govornike manjinskih jezika kao savjetodavna tijela svojih osnivačkih zakonodavnih tijela za pitanja nacionalnih manjina. Komitet eksperata imao je sastanke sa predstavnicima Saveza nacionalnih manjina Republike Srpske (osnovanog 2003. godine) i Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (osnovanog 2006. godine).¹¹ Govornici i neki od delegata izrazili su zabrinutost da trenutne procedure izbora članova Vijeća nisu fleksibilne. Stoga, kontinuirano predstavljanje svake nacionalne manjine možda neće biti moguće dugoročno.¹² Zastupljenost svake nacionalne manjine, a samim tim i manjinskih jezika u onim vijećima nacionalnih manjina u kojima tradicionalno žive, posebno je važna, stoga Komitet eksperata moli sve za osnivanje zakonodavnih tijela za usvajanje fleksibilnih mjera kojima se utvrđuje da izbor delegata nije otežan i da se mandat ovih tijela blagovremeno produžava.
21. Prema trećem periodičnom izvještaju, Savez nacionalnih manjina Republike Srpske dao je doprinos u izradi „Strategije 2020-2024“. Međutim, Vijeće nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine je u trećem periodičnom izvještaju izvijestilo da nema saradnje u oblastima obuhvaćenih Poveljom, između grupa govornika manjina i konstitutivnih naroda (član 7.1.e). Članovi Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine su tokom posjete na licu mjesta izvijestili da o nalazima i preporukama prethodnih evaluacijskih izvještaja nije bilo riječi na sjednicama njihovih vijeća. Ovo vijeće je savjetovalo državne organe o uvođenju elemenata romske kulture u opšte nastavne planove i programe. Međutim, njeni članovi nisu upoznati sa trenutnim statusom tog programa. Komitet eksperata podstiče vlasti da iniciraju konsultacije između savjeta nacionalnih manjina i zakonodavnih tijela osnivača kako bi se riješilo pitanje efikasnosti ovih tela.

Podizanje svijesti

22. Komitet eksperata u svom drugom izvještaju o evaluaciji nije našao praktično nikakvu primjenu u podizanju svijesti, što je rezultiralo time da su manjinski jezici praktično nevidljivi.¹³ Posljednjih godina postoje sporadične inicijative za predstavljanje kulture i baštine nacionalnih manjina u obrazovanju¹⁴ i povremeno emitovanje programa o manjinama na bosanskom, srpskom, hrvatskom jeziku kao što su „Mala Evropa“ i „Korijeni“ na televiziji i „Slušaj manjinske jezike“,¹⁵ koji su samo nastavak programa prijavljenih i u prethodnom krugu monitoringa. U Prnjavoru su implementirani projektni programi za promociju italijanskog i ukrajinskog jezika, a vlasti su djelimično finansirale i obilježavanje Međunarodnog dana Roma u Tuzli i Kaknju. Ove mjere se čine nedovoljnim za predstavljanje nacionalnih manjina cijelom društvu i povećanje prihvatanja govornika manjina. Državni organi su se izjasnili da se nastava manjinskih jezika ne može započeti u javnom obrazovanju jer nema takvog zahtjeva govornika. Komitet eksperata podsjeća državne organe da su mjere podizanja svijesti i prihvatanja neophodni preduslovi koji bi podstakli govornike da zatraže obrazovanje na jeziku manjina za svoju djecu.
23. Komitet eksperata je sa žaljenjem konstatovao generalno nizak nivo svijesti o Povelji među govornicima i članovima Savjeta nacionalnih manjina. Tokom posjete na licu mjesta, pojedini govornici su istakli da nisu upoznati sa postojanjem Povelje niti sa obavezama državnih organa prema Povelji. O rezultatima i preporukama dva prethodna evaluaciona izveštaja nije se raspravljalo ni na jednom Savjetu nacionalnih manjina, niti su državni organi direktno saopštavali udruženjima govornika. Nadalje, većina predstavnika govornika izjavila je da nisu bili uključeni ni u kakve konsultacije u pripremi periodičnog izvještaja o implementaciji Povelje. Državni organi su, međutim, naveli da su predsjednici dva savjeta nacionalnih manjina i još nekoliko članova bili dio Međuresorne radne grupe koja je bila uključena u pripremu trećeg periodičnog izvještaja. Komitet eksperata ističe da je osnovna obaveza državnih organa da uključe i udruženja govornika u pripremu periodičnih izvještaja te da se govornicima prenesu i razgovara o preporukama evaluacijskih izvještaja. Čini se da je komunikacija nedovoljna između govornika, vijeća nacionalnih manjina osnovanih radi promovisanja i savjetovanja o manjinskim pitanjima i državnih organa, stoga su neophodni hitni i efikasni koraci za poboljšanje situacije.

Ne-diskriminacija

24. Komitet eksperata je državnim organima istakao važnost prijavljivanja slučajeva

¹¹ Vijeće nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine je osnovano u martu 2016.

¹² Takođe pogledati paragraf 130-134 Četvrtog mišljenja Savjetodavne komisije o Okvirne konvencije za zaštitu Nacionalnih manjina (OKZNM) Bosne i hercegovine, usvojene 9. novembra 2017.

¹³ Vidjeti paragraf 60 Drugog izvještaja evaluacije

¹⁴ Vidjeti paragraf 16 ovog Izvještaja evaluacije

¹⁵ „Slušaj manjinske jezike“, 30-minutne epizode na radiju većinom na bosanskom jeziku i zajednički finansirane od strane Vijeća Evrope i EU.

diskriminacije u prethodnim ciklusima praćenja. Tokom posjete na licu mjesta govornici Romi su prijavili navodne slučajeve diskriminacije uključujući diskriminaciju na osnovu jezika, dok su predstavnici entitetskih i državnih vlasti (vidi paragraf 8 ovog izvještaja) tvrdili da nisu prijavljeni slučajevi diskriminacije. Komitet eksperata ukazuje na nesklad između navoda govornika i informacija koje su u tom pogledu dali državni organi. Iako su djela diskriminacije po osnovu nacionalne pripadnosti u Bosni i Hercegovini kažnjiva po zakonu, Komitet eksperata podsjeća državne organe da je za jasnije razumijevanje situacije potrebno preduzeti efikasne mjere u oblasti podizanja svijesti o nacionalnim manjinama prevashodno, a posebno građana romskog porijekla. Komitet eksperata traži od državnih organa da izvještavaju o realizaciji ciljeva postavljenih za suzbijanje diskriminacije Akcionim planom za socijalno uključivanje Roma u Bosni i Hercegovini 2021-2025.¹⁶ Mjere poglavlja 5. Akcionog plana imaju za cilj obrazovanje i inkluziju Roma uopšte, ali Komitet eksperata podsjeća državne organe da je obuka osoblja organa za sprovođenje zakona neophodna kako bi se stvorilo okruženje u kojem bi govornici osećali da će, ukoliko se takvi slučajevi prijave, oni biti evidentirani i istraženi. Komitet eksperata smatra da Ustavom utvrđena podjela između "konstitutivnih naroda" i "ostalih" odražava opšti odnos prema nacionalnim manjinama koji otežava prihvatanje nacionalnih manjina, posebno Roma u bosanskohercegovačko društvo. Komitet eksperata traži od državnih organa da u narednom periodičnom izvještaju izvještavaju o preduzetim mjerama.

Cenzus iz 2013.

25. Rezultati popisa sprovedenog 2013. godine o kojima se mnogo raspravljalo, zvanično su objavljeni tek 2016. godine, nakon prethodne posjete na licu mjesta, te stoga ove brojke nisu predstavljene u drugom izvještaju o evaluaciji. Zvanični podaci o nacionalnim manjinama objavljeni su još kasnije, 2017. godine.¹⁷ Pitanje nemogućnosti da ispitanici navedu višenacionalnu pripadnost i navode da se nepoznati broj građana manjinskog porijekla možda nije izjasnio o svojoj nacionalnoj pripadnosti iz razloga u međuetničkim sukobima novije istorije zemlje, iznijeto je tokom posjete na licu mesta. Govornici smatraju da je stvarni broj govornika manjina veći od zvaničnih podataka.
26. Komitet eksperata želi da naglasi da su, pored pitanja o pripadnosti nacionalnim manjinama, popisi takođe prilika za prikupljanje sveobuhvatnih podataka o poznavanju i upotrebi manjinskih jezika. Komitet eksperata takođe naglašava da rezultate popisa treba dopuniti sociolingvističkim istraživanjima ili prikupljanjem, u saradnji sa govornicima, podataka o broju korisnika manjinskih jezika i njihovoj geografskoj distribuciji. Takve podatke vlasti treba da uzmu u obzir prilikom planiranja svojih aktivnosti u vezi sa jezicima manjina. Komitet eksperata ohrabruje vlasti da u saradnji sa predstavnicima govornika razviju metodologiju i instrumente za prikupljanje podataka za naredni popis i sva naredna sociolingvistička istraživanja.

---

¹⁶ AKCIONI PLAN BOSNE I HERCEGOVINE ZA DRUŠTVENU INKLUZIJU ROMA I ROMKINJA ZA PERIOD 2021. – 2025. godine
<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=1014882>

¹⁷ Pogledati stranicu 5 Trećeg periodičnog izvještaja o Bosni i Hercegovini

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u obrazovanju

27. Preporuka Komiteta ministara br. 2. drugog evaluacijskog izvještaja o Bosni i Hercegovini traži od državnih organa da „omoguće odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu manjinskih jezika u saradnji sa govornicima“. Komitet eksperata obaviješten je od strane predstavnika obe entitetske vlade da od govornika u ime njihove djece nisu zaprimili zahtjeve za uvođenje nastave jezika u sistem javnog obrazovanja, te da nije započeo rad na nastavnim materijalima i obuci nastavnika. Komitet eksperata podsjeća državne organe da nivo zaštite koji je ratifikovala Bosna i Hercegovina zahtijeva proaktivan pristup. To znači da razgovori sa predstavnicima govornika o obrazovanju na jezicima manjina ne bi trebalo da se odvijaju prije nego što se preduzmu odgovarajući koraci za pripremu ponude za uvođenje takvog obrazovanja.
28. Državni organi i predstavnici manjinskih organizacija su potvrdili da jezici manjina izostaju u predškolskom obrazovanju, a nastavni jezik je bosanski, hrvatski ili srpski. Nema ni kvalifikovanih nastavnika jezika niti nastavnog materijala koji bi odgovarao ovoj starosnoj grupi. Pravilnikom donesenim za sprovođenje Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske propisano je da se za djecu pripadnika nacionalnih manjina dvojezični vaspitno-obrazovni rad može obavljati ako se za to odluči najmanje 50% roditelja djece koja su uključena u vaspitnu grupu u ustanovi. Komisija eksperata smatra da ovaj pravilnik nije u skladu sa zahtjevima Povelje i traži od državnih organa da izmijene Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju.
29. Komitet eksperata je bio obaviješten od strane govornika romskog jezika tokom posjete na licu mjesta o potražnji za obrazovanjem na jezicima manjina u predškolskom obrazovanju, stoga traži od svih nadležnih za obrazovanje da ponovo započnu dijalog sa govornicima kako bi se uveo romski jezik u predškolsko obrazovanje.
30. Manjinski jezici su gotovo odsutni u osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Komitet eksperata napominje da je članom 11.5 Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske nakon izmjene iz 2017. godine, kao i članom 9 Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, i dalje predviđeno da se jezik i kultura nacionalnih manjina uči na fakultativnim kursevima, što nije u skladu sa obavezama koje je ratifikovala Bosna i Hercegovina. Prema navodima vlasti, italijanski i ukrajinski se uče kao izborni predmeti dva sata sedmično u nekoliko škola u Republici Srpskoj. Njemački se može učiti kao prvi ili drugi strani jezik na svim nivoima obrazovanja. Komitet dalje podsjeća nadležne da nastava stranih jezika ne ispunjava zahtjeve Povelje i da se predmetni jezici trebaju predavati kao jezici manjina uzimajući u obzir tradicionalni karakter ovih jezika, posebno lokalnu istoriju i kulture dotičnih manjina.
31. Kurseve jezika organizuju manjinska udruženja Mađara, Slovaka, Slovenaca, Poljaka i Roma. Nastavu obično izvodi nekvalifikovano osoblje i nedostaje nastavnog materijala. Ove kurseve finansiraju uglavnom „izvorne države“ i nevladine organizacije. Prema podacima vlasti Republike Srpske, godišnji budžet od 40.000 KM za aplikacije koje podržavaju kurseve jezika nacionalnih manjina smanjen je na 30.000 KM od 2020. godine zbog ograničenog budžeta uzrokovanog pandemijom Covid-19. Ograničenje doprinosa je 1.000-4.000 KM po projektu. Po mišljenju nadležnih, postoji potreba za obukom manjinskih udruženja o pripremi projektnih prijedloga. Neke organizacije govornika su se na to osvrnule potvrđujući da same nemaju znanja niti finansijskih mogućnosti da koriste stručnu pomoć u pripremi prijave. Komitet eksperata je takođe obaviješten da u budžetu Federacije Bosne i Hercegovine ne postoji posebna budžetska linija za podršku kursevima jezika nacionalnih manjina, te se prijave organizacija nacionalnih manjina ocjenjuju u istom procesu kao i sve ostale kulturološki-povezane aplikacije. Pozivajući se na poteškoće sa kojima se manjinska udruženja suočavaju u toku primjene, Komitet eksperata naglašava potrebu da se govornicima kao prioritet objasni postojeći sistem zasnovan na projektima. Potrebno je razviti infrastrukturu i srednjoročnu strategiju koja bi osigurala da se takođe razmotri implementacija Povelje.¹⁸

¹⁸ Vidjeti preporuku Vijeća ministara CM/RecCHL(2016)4, Preporuka br. 1.

32. Vlasti su objasnile da je potražnja za udžbenicima na romskom jeziku mala, te da će se udžbenici nabavljati iz Srbije. Komitet eksperata poziva se na član 7. 1.i i podstiče državne organe da promovišu vrste transnacionalne razmjene koje bi dovele do poboljšanja izbora nastavnog materijala u Bosni i Hercegovini oslanjajući se na već postojeću ponudu susjednih zemalja.
33. Treći periodični izvještaj ne pruža dodatne informacije da li je bilo koji od kurseva jezika koje su organizovala udruženja govornika uključeni u opšti nastavni plan i program osnovnog obrazovanja. Komitet eksperata nije dobio informacije o nastavi manjinskih jezika u srednjem obrazovanju, tehničkom i stručnom obrazovanju, niti o programima obuke nastavnika. Komitet eksperata nije dobio nikakvu informaciju o tome da li opšti nastavni planovi i programi koji se koriste u osnovnom obrazovanju sadrže elemente nastave istorije i kulture koje odražavaju manjinski jezici (član 7.3 i član 8.1.g.).
34. U periodičnom izvještaju navedeni su univerzitetski studijski programi na italijanskom jeziku, te njemačkom jeziku na Filološkom fakultetu u Banjoj Luci i njemačkom jeziku na Filozofskom fakultetu u Istočnom Sarajevu (član 7. 1.h i 8.1.e iii). Komitet eksperata traži od državnih organa da ispituju kako bi ovi programi mogli olakšati obuku nastavnika na ovim jezicima.
35. Vlasti Federacije finansirale su izdavanje bosansko-romskog rječnika. Prema riječima predstavnika Ministarstva civilnih poslova, inicijativa za osnivanje Katedre za romski jezik na Univerzitetu u Sarajevu koja bi mogla poslužiti kao osnova za obuku nastavnika još uvijek nije realizovana.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika od strane pravosudnih organa

36. Važeći propisi (Zakon o krivičnom postupku i Zakon o parničnom postupku Bosne i Hercegovine) i dalje predviđaju da su jezici postupka službeni jezici Bosne i Hercegovine (bosanski, hrvatski i srpski). Ako lice protiv kojeg se vodi krivični postupak ne razumije jedan od službenih jezika, mogu se koristiti tumači. Evidentno je da je ova pravna postavka u skladu samo sa međunarodnim standardima koji zahtijevaju da se stranim državljanima u toku sudskog postupka besplatno obezbijedi prevod na svoj jezik i nije u skladu sa Poveljom. Govornici manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini generalno tečno govore barem jedan od službenih jezika, pa ova zakonska regulativa u praksi znači da ne mogu koristiti svoje manjinske jezike. Gore navedeni propisi u ovom slučaju neće omogućiti besplatan prevod sa manjinskih jezika na službene jezike, pa je upotreba manjinskih jezika praktično izostala u krivičnom postupku.
37. Zakon o parničnom postupku Bosne i Hercegovine ne pokriva troškove prevođenja ni u jednoj situaciji. U praksi to znači da je upotreba bilo kojeg drugog jezika osim tri službena jezika Bosne i Hercegovine moguća samo ako sve troškove snosi osoba koja je inicirala upotrebu tih jezika. Komitet eksperata ponavlja da ovo nije u skladu sa ratifikacionim instrumentom Bosne i Hercegovine, te stoga domaće zakonodavstvo mora biti usklađeno sa obavezama iz Povelje.
38. Komitet eksperata nije dobio adekvatne informacije ni o dostupnosti obučениh tumača na manjinskim jezicima, pa stoga ne može zaključiti kako bi se upotreba manjinskih jezika utvrdila u sudskim postupcima. Nisu primljene informacije o korištenju ili prihvatanju pisanih izjava na jezicima manjina. Predstavnici govornika su jednoglasno potvrdili da pravosudni organi nikada nisu kontaktirali njihove organizacije da pruže pomoć za usluge prevođenja. Komitet eksperata stoga zaključuje da obaveze iz člana 9. nisu ispunjene.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika od strane organa uprave

39. Na osnovu člana 12. Zakona o manjinama Bosne i Hercegovine, odgovarajućim manjinskim zakonima Federacije Bosne i Hercegovine (član 9) i Republike Srpske (član 12) predviđeno je da lokalne vlasti osiguravaju da se manjinski jezik koristi između takvih članova i organa vlasti u kojima su jezici manjina u službenoj upotrebi. Komitet eksperata primjećuje da govornici nisu u relativnoj ili apsolutnoj većini ni u jednoj administrativnoj jedinici i da nijedan manjinski jezik nije u službenoj upotrebi. Nema opština u kojima je statutom usvojen fakultativni sniženi cenzus od jedne trećine manjinskog stanovništva.
40. Kao posljedica toga, državni organi su se izjasnili da nijednu administrativnu jedinicu u državi ne naseljavaju pripadnici samo jedne nacionalne manjine, te se jezici nacionalnih manjina uopšte ne koriste u javnoj upravi ni u pisanoj ni u usmenoj formi. Jezik koji se koristi u administraciji je bosanski, hrvatski i srpski, a za prevođenje mogu biti samo lica koja ne govore ove jezike. Govornici su potvrdili da uslovi za upotrebu manjinskih jezika ne postoje, a opšta je percepcija da zbog toga što svaki građanin govori jedan od tri službena jezika nema potrebe za uvođenjem manjinskih jezika u javnu

upravu. Na osnovu ovih nalaza Komitet eksperata zaključuje da manjinski jezici nedostaju u upravnim postupcima Bosne i Hercegovine i da važeći zakoni nisu u skladu sa Poveljom.

41. U prethodnom ciklusu monitoringa, Vijeće ministara je preporučilo Bosni i Hercegovini da „usvoji i koristi tradicionalne oblike naziva mjesta na jezicima manjina“. Međutim, relevantne opštine niti su usvojile nazive mjesta na jezicima manjina, niti ih koriste na natpisima s nazivima mjesta ili ulicama. Komitet eksperata je obaviješten da su pojedini lokalni lokaliteti od značaja za nacionalne manjine (npr. crkve, prostorije manjinskih udruženja) ili turiste označeni i na jezicima manjina, ali je nejasno u kojoj su mjeri nazivi mjesta uključeni. U okviru zajedničkog programa Vijeća Evrope/EU, relevantnim opštinama je ponuđeno finansiranje i tehnička ekspertiza koja omogućava usvajanje i korištenje naziva mjesta na koje se odnosi gore pomenuta preporuka. Nažalost, lokalne vlasti do sada nisu iskoristile ovu ponudu. Komitet eksperata smatra da vlasti Bosne i Hercegovine, kao i vlasti Republike Srpske, treba da informišu dotične opštine o svojim obavezama po Povelji i podrže ih u implementaciji, kao i da koriste tehničku podršku Vijeća Evropa.
42. Komitet eksperata nije dobio adekvatne informacije o sprovođenju raspoređivanja državnih službenika koji govore manjinske jezike u oblastima gde se ti jezici govore (član 10.4.c) niti o upotrebi prezimena na jezicima manjina na zahtjev govornika (član 10. .5.), stoga zaključuje da većina obaveza iz člana 10. nije ispunjena.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u medijima

43. Vijeće ministara je preporučilo vlastima Bosne i Hercegovine da „preduzmu adekvatne odredbe kako bi javni emiteri nudili programe na jezicima manjina“. Na osnovu dostupnih informacija nisu se mogla uočiti nikakva poboljšanja od posljednjeg kruga praćenja i kao posljedica toga jezici manjina su još uvijek uglavnom odsutni na javnoj televiziji i radiju. Prema Radio Televiziji Bosne i Hercegovine (BHRT) medijska kuća je nedovoljno finansirana, postoji nedostatak govornika manjinskih jezika koji bi mogli proizvesti novi materijal, a populacija govornika - odnosno ciljano potrošačko tržište - je vrlo mala; nedostaje govornika koji bi bili u mogućnosti da saraduju u produkciji novih materijala za televiziju na način da se izbjegne stereotipni pristup i predstave nacionalne manjine bez osvrta na politiku ili osjetljiva društvena pitanja. Prema riječima predstavnika BHRT-a, odustalo se od pokušaja izrade programa na jezicima manjina jer bi nedostatak materijala na pojedinim jezicima onemogućio jednaku zastupljenost svih manjina. Komitet eksperata smatra da se strukturirano i stabilno finansiranje postojećih programa o nacionalnim manjinama mora obezbijediti iz izvora izvan državnog budžeta. Trenutno se emisije o manjinskim pitanjima emituju u programima kao što su „Korijeni“ i „Identiteti“ na televiziji i „Sa nama o nama“ na radiju. Svi ovi programi su predstavljeni na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku i imaju za cilj predstavljanje kulturnog naslijeđa i šireg spektra pitanja važnih za nacionalne manjine i doprinose izbjegavanju stereotipa i podizanju svijesti. Ni televizijska stanica (BHT1), ni radio stanica (BHR1) BHRT-a ne emituju sadržaje na jezicima manjina. Komitet eksperata ističe da politika BHRT-a nije u skladu sa obavezama iz člana 11. Povelje. Komitet eksperata podsjeća vlasti da se njihove obaveze iz člana 11. primjenjuju čak i ako je broj govornika relativno mali. Štaviše, mogla bi se iskoristiti saradnja sa medijima iz susjednih država koji već pružaju programe na istim manjinskim jezicima.
44. Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) planira da u program “Mala Evropa” uključi kratke televizijske spotove za učenje osnova pojedinih manjinskih jezika kao odgovor na potrebu za ovakvim sadržajem koju iskazuju govornici slovenačkog, italijanskog jezika, njemačkog, ukrajinskog, mađarskog i češkog jezika. Saradnja na tom planu započela je sa Udruženjem Slovenaca “Triglav” i sa Udruženjem Mađara “Magyar Szó”. Prema riječima državnih organa, budžet za ovaj projekat još nije osiguran. Komitet eksperata traži od nadležnih da obezbijede dovoljna sredstva i izvještavaju o realizaciji ovog projekta.
45. Prema navodima vlasti u Bosni i Hercegovini ne postoje dnevne novine ili časopisi niti medijski članci na jezicima manjina. Zajednički projekat Evropske unije i Vijeća Evrope pod nazivom „Jačanje zaštite nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini“¹⁹ promovisao je upotrebu manjinskih jezika u 2018. i 2019. godini u lokalnim medijima.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u kulturološkim aktivnostima I instrumentima

46. Komitet ministara je preporučio vlastima Bosne i Hercegovine da “uspostave šemu za finansiranje kulturnih aktivnosti i objekata koji se odnose na manjinske jezike”. Komitet eksperata je u drugom evaluacionom izvještaju izrazio da suprotno tumačenju člana 12. Povelje od strane državnih organa prema kojem se ove obaveze primjenjuju samo u opštinama u kojima su manjinski jezici u službenoj

¹⁹ Dio „Horizontalnih instrumenata za zapadni Balkan i Tursku“, program koji sprovodi Vijeće Evrope

upotrebi, ona se primjenjuje i na teritoriji lokalne vlasti tih opština u kojima korisnici manjinskih jezika predstavljaju dovoljan broj za potrebe dotičnog poduhvata, čak i ako ne dosegnu prag sadržan u manjinskim zakonima.²⁰ Suprotno teritorijalnoj primjeni Povelje prema trećem periodičnom izvještaju, samo dva od deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine raspodijelili su sredstva za kulturne aktivnosti manjina u vidu sufinansiranja. Periodični izvještaj ne navodi iznos doprinosa.

47. Zeničko-dobojski kanton je sufinansirao manifestacije povodom Međunarodnog dana Roma. Pozorišne predstave dijelom su izvođene na romskom jeziku, a opština Kakanj podržala je uspostavljanje saradnje i putovanje učenika slovenačkog govornog područja u njihovu partnersku školu u Cerkljama u Sloveniji. Tuzlanski kanton je djelimično finansirao projekte Udruženja građana italijanskog porijekla i Udruženja građana slovenačkog porijekla. U periodičnom izvještaju nisu date nikakve informacije o vremenskom periodu i stvarnoj namjeni ovih grantova. Ovi grantovi su osigurani iz ukupnog budžeta ovih kantona jer u institucijama Federacije Bosne i Hercegovine ne postoje posebna izdvajanja za finansiranje manjinskih kulturnih inicijativa. Prema periodičnom izvještaju, Kanton Sarajevo je svom Nacionalnom vijeću dodijelio 10.000 KM, a planirano je dodatnih 22.000 KM za Dan nacionalnih manjina u organizaciji istog Nacionalnog vijeća.
48. I prema periodičnom izvještaju i prema udruženjima govornika, doprinosi državnih organa su samo djelimični, a dodatna sredstva moraju osigurati udruženja govornika, „izvorne države” i međunarodne organizacije kako bi osigurali organizaciju svojih kulturnih događaja.
49. Kako su sporadični primjeri doprinosa kulturnim projektima raštrkani po cijeloj zemlji, Komitet eksperata ne može zaključiti da li je došlo do promjene u tumačenju teritorijalne primjene državnih organa opisanih u paragrafu 46. ovog izvještaja o evaluaciji.
50. Komitet eksperata nije dobio informaciju o izmjeni projektnog sistema finansiranja kulturnih aktivnosti u kojem manjinska udruženja moraju aplicirati za finansijsku podršku za svaki projekat. Stoga se pretpostavlja da uspostavljena šema koja pruža redovnu i stabilnu finansijsku podršku kulturnim aktivnostima i objektima koji koriste manjinske jezike ne postoji. Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o implementaciji člana 12. Povelje ni u ovom krugu praćenja i traži od nadležnih da daju konkretne informacije o implementaciji ove obaveze u narednom periodičnom izvještaju. Komitet ministara preporučio je vlastima Bosne i Hercegovine da “uspostave šemu za finansiranje kulturnih aktivnosti i objekata koji se odnose na manjinske jezike”. Komitet eksperata je u drugom evaluacionom izvještaju izrazio da suprotno tumačenju člana 12. Povelje od strane državnih organa prema kojem se ove obaveze primjenjuju samo u opštinama u kojima su manjinski jezici u službenoj upotrebi, ona se primjenjuje i na teritoriji tih opština. lokalne vlasti u kojima korisnici manjinskih jezika predstavljaju dovoljan broj za potrebe dotičnog poduhvata, čak i ako ne dosegnu prag sadržan u manjinskim zakonima.²⁰ Suprotno teritorijalnoj primjeni Povelje prema trećem periodičnom izvještaju, samo dva od deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine raspodijelili su sredstva za kulturne aktivnosti manjina u vidu sufinansiranja. Periodični izvještaj ne navodi iznos doprinosa.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u ekonomskom životu

51. Treći periodični izvještaj ne pruža relevantne informacije i Komitet eksperata nije obaviješten o implementaciji obaveza prema članu 13. Povelje u ovom krugu praćenja. Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji kao indikaciju da ova obaveza nije ispunjena.

Upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u prekograničnoj razmjeni

52. Vlasti ne daju relevantne informacije o implementaciji člana 14. u trećem periodičnom izvještaju. Komitet eksperata ponavlja da međunarodni ugovori o pravnoj pomoći i saradnji na koje se pozivaju državni organi ne podliježu primjeni Povelje. Štaviše, nisu primljene informacije o tome kako vlasti podržavaju prekogranične kontakte manjina.

1.1 Situacija pojedinačnih regionalnih ili manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini²¹

Albanski

53. Prema podacima popisa iz 2013. godine 2659 stanovnika se izjasnilo kao Albanci. 2420 proglasili su albanski maternjim jezikom. Međutim, prema predstavnicima govornika stvarna brojka je bliža 12 000, jer je većina Albanaca radije izabrala da sakriju svoj etnički/nacionalni identitet ili da se izjasne kao

²⁰ Vidjeti paragraf 27 Drugog izvještaja o evaluaciji Komiteta eksperata o Bosni i Hercegovini, takođe paragraf 12 Drugog izvještaja Komiteta eksperata o Slovačkoj

²¹ Zbog nepostojanja nastave manjinskih jezika na gotovo svim nivoima javnog obrazovanja i na većini manjinskih jezika zaštićenih Poveljom u Bosni i Hercegovini, Komitet eksperata će navesti podatke o obrazovanju samo tamo gdje je to primjenjivo u poglavlju 1.2 ovog izvještaja.

jedan od konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine.²² Govornici smatraju da većina Albanaca na nekom nivou govori svoj maternji jezik. Većina govornika živi u Bihaću i Mostaru u Federaciji Bosne i Hercegovine, a samo nekoliko porodica je ostalo na teritoriji Republike Srpske.

54. Albanski jezik je potpuno odsutan iz javnog obrazovanja. Govornici sami organizuju kurseve albanskog na dobrovoljnoj osnovi, bez ikakve finansijske podrške vlasti. Ne mogu da plate kvalifikovane nastavnike i nedostaje im nastavnog materijala. Prema riječima govornika, nedostaju im znanja neophodna da bi se pridržavali složenih propisa postavljenih za postupak prijave finansijske podrške kulturnim djelatnostima uopšteno. Od posljednjeg kruga praćenja ni jedna aplikacija nije uspjela. Iz Albanije nema finansijske podrške.
55. Ne postoje TV ili radio programi na albanskom jeziku. Jedna organizacija Govornika iz Tuzle povremeno izdaje dvojezični časopis na albanskom i bosanskom jeziku.
56. Iako govornici imaju predstavnika u Vijeću nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, po njima su konsultacije između vlasti i tog tijela vrlo rijetke. Njihova organizacija nikada nije bila pozvana na razgovore sa državnim organima.

Češki

57. Prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine 279 stanovnika izjasnilo se kao Česi uglavnom na teritoriji Republike Srpske. Češki se ne uči ni na jednom nivou javnog obrazovanja. Prema riječima predstavnika manjinskih govornika oni žive u malim enklavama i samo mali dio koristi češki u privatnim kontaktima. On-line kursevi jezika organizuju se kao zajednička inicijativa govornika, jezičnih instituta iz Češke Republike i Češke ambasade u Sarajevu. Ambasada takođe organizuje i podržava kurseve jezika uglavnom za mlađe generacije govornika. Finansiranje obezbjeđuju samo te institucije. Prema riječima govornika, podizanje svijesti o njihovom manjinskom jeziku u Bosni i Hercegovini otežava činjenica da se češki jezik oduvijek koristio u privatnoj sferi. Češki se učio kao fakultativni predmet proteklih deset godina na Univerzitetu u Banjoj Luci, ali je zbog nedostatka sredstava obustavljen. Istraživanje češkog jezika je obustavljeno zbog nezainteresovanosti i finansijskih razloga.

---

²² Vidi i paragraf 29-31. Četvrtog mišljenja Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC) o Bosni i Hercegovini, usvojenog 9. novembra 2017.

58. Prema riječima govornika, finansiraju se uglavnom iz Češke. Manji doprinos u vidu projektnog finansiranja dobili su od Vlade Republike Srpske, te od grada Banjaluke koji takođe obezbjeđuje prostor za njihovo kulturno djelovanje. Ovi doprinosi su samo sufinansiranje njihovih projekata. Češka ambasada je obezbijedila štampače i kompjutere. Udruženje promoviše češku kulturu u vidu predstavljanja narodne pjesme, prevođenja češke književnosti na bosanski jezik i podučavanja elemenata istorije njihovih predaka koji su se naselili u Bosni i Hercegovini.
59. Češki jezik nije prisutan na televiziji i radiju. Neki televizijski kanali se mogu primati putem satelita i interneta. Predavači objavljuju bilten od 1998. godine. Početna učestalost izdanja morala je biti smanjena sa godišnjih 2-3 biltena na 1-2 biltena. Verzija biltena na češkom jeziku je ukinuta zbog nedostatka sredstava za prevod, pa su poslednja 2-3 broja izašla samo na srpskom jeziku. Bilten je dostupan samo u štampanoj verziji, jer je preferirani oblik starijih članova njihove zajednice. Neki bilteni na češkom jeziku stižu iz Hrvatske. Filmovi na češkom jeziku povremeno se emituju na hrvatskim televizijskim kanalima dostupnim u Bosni i Hercegovini.

Njemački

60. Prema podacima popisa iz 2013. godine 365 stanovnika izjasnilo se kao Nijemci, a 62 stanovnika kao Austrijanci. 632 proglasili su njemački kao maternji jezik. Njemački jezik se uči kao strani jezik na svim nivoima javnog obrazovanja, uključujući nastavu njemačkog jezika i na univerzitetima. Goethe institut i Austrijski institut nude širok spektar kurseva. U Sarajevu radi privatna škola u kojoj je nastavni jezik i nastavni plan njemački.
61. Njemački jezik je prisutan na televiziji i radiju samo u vidu njemačkog kulturnog uticaja iz inostranstva, ali se ne prikazuju događaji govornika ili život u Bosni i Hercegovini. Iz Kantona Sarajevo je samo sporadična finansijska podrška za kulturna događanja njihove zajednice.

Mađarski

62. Prema podacima popisa iz 2013. godine 350 stanovnika izjasnilo se kao Mađari. Komitet eksperata se sastao sa predstavnicima govornika iz Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine koji su potvrdili da nema nastave mađarskog jezika ni na jednom nivou javnog obrazovanja. Ne postoje mađarske studije ili mađarskog jezika na univerzitetskom nivou. Predstavnici govornika izrazili su zabrinutost što je njihova zajednica premala da bi pokrenula i jedan razred javnog obrazovanja.
63. Mađarski se uči u okviru projekata koje organizuju udruženja i uglavnom podržava mađarska vlada u vidu finansiranja i obezbjeđivanja nastavnika u okviru „Programa Petőfi Sándor“. Udruženje iz Banjaluke ove kurseve jezika organizuje već sedam godina, međutim, 2020. godine kursevi su obustavljeni zbog pandemije Covid-19. Kursevi jezika su popularni i među ne-Mađarima jer je znanje jezika potrebno za sticanje mađarskog državljanstva. Povremeno finansiranje kulturnih aktivnosti zasnovano na projektima obezbjeđuju i Vlada Republike Srpske i grad Banja Luka. Iz sarajevskog udruženja tvrde da su sve njihove prijave bile neuspješne, te da uopšte nisu dobili finansijsku podršku državnih organa.
64. Dva udruženja govornika objavljuju zajednički dvojezični (mađarski i srpski) bilten pod nazivom “Új Dobos” od 2006. godine uz finansijsku podršku Mađarske. Članke pišu i prevode članovi, a nekoliko brojeva izlazi godišnje. Bilten je dostupan online. Mađarski jezik je odsutan na televiziji i radiju osim povremenog pojavljivanja u “Maloj Evropi”. Nekoliko mađarskih televizijskih kanala se u Bosni i Hercegovini može primati kablovskim putem ili putem interneta.
65. Ova dva udruženja održavaju veze sa mađarskim udruženjima iz AP Vojvodine u Srbiji i sa kulturnim udruženjima iz Mađarske. Oba udruženja su prijavila nedostatak podrške vlasti i neangažovanje u konsultacijama sa predstavnicima govornika.

Italijanski

66. Prema podacima popisa iz 2013. godine 391 stanovnik se izjasnio kao Italijan. Većina govornika živi u okolini Tuzle, Štivora i Prnjavora. Italijanski jezik je dostupan kao manjinski jezik u sistemu osnovnog javnog obrazovanja u Republici Srpskoj, navode nadležni. Italijanski se takođe uči kao drugi jezik u jednoj osnovnoj školi u Sarajevu od 6. do 9. razreda, dvije gimnazije u Sarajevu i jednoj srednjoj školi u Banjoj Luci kao manjinski jezik. Obrazovanje uglavnom finansira Italija, uključujući nastavne materijale i nastavnike. Kursevi italijanskog jezika se nude na univerzitetima u Sarajevu, Banja Luci i Tuzli. Manjinsko udruženje pod nazivom Dante Alighieri organizuje kurseve jezika uz nominalnu naknadu jer troškove uglavnom pokrivaju Italija i neki italijanski gradovi poput Milana. Ovi kursevi su otvoreni za sve zainteresovane da nauče jezik.
67. Udruženje je izdavalo dvojezični bilten, ali je prekinuto iz finansijskih razloga. Udruženje je jednom godišnje pozvano da se pojavi na "Maloj Evropi" zajedno sa predstavnicima drugih manjinskih udruženja. Italijanska vlada finansira izvjesno praćenje događaja koje organiziraju ova dva udruženja na internetu. Tokom izolacije Covid-19 jedno udruženje je organizovalo nekoliko časova jezika online.
68. Prema riječima govornika, nije primljena finansijska podrška od bilo kojeg nivoa državnih organa. Nastavu jezika podržava italijanska vlada. Nedostatak finansijske podrške doveo je do odustajanja od zakupa njihovog prijašnjeg prostora za sastanke, a udruženje svoja okupljanja u sjedištu jevrejske zajednice ima besplatno. Govornici su se žalili da nema finansijske podrške vlasti. Oni čak moraju plaćati državi naknadu za obnavljanje registracije svojih organizacija svake četiri godine.
69. Govornici smatraju da „Zakon o manjinama“ nudi adekvatnu zaštitu i podršku nacionalnim manjinama, ali državni organi nisu sproveli taj zakon. Po njihovom mišljenju, konsultacije između državnih organa i govornika su nedovoljne.

Ladino

70. Prema podacima popisa iz 2013. godine 262 stanovnika izjasnila su se kao Jevreji. Komitetu eksperata nije jasno koliko govornika ima ladino ili jidiš. Bilten pod nazivom "Jevrejski glas" dostupan je samo na internetu i na bosanskom jeziku. Prema kratkoj izjavi predstavnika njihovog udruženja, u Bosni i Hercegovini praktično nema više govornika ladino. Njihov bilten predstavlja kulturno, vjersko i jezičko naslijeđe Jevrejske zajednice Bosne i Hercegovine. U Banja Luci je organizovan i finansiran tromjesečni kurs ladino jezika, ali je prekinut, kaže predstavnik. Komitet eksperata traži od vlasti da pokrenu dijalog sa udruženjima govornika kako bi podržali revitalizaciju ovog jezika. Odlučne korake takođe treba preduzeti u saradnji sa govornicima iz inostranstva. Na osnovu statusa ladina u Bosni i Hercegovini i odluke donesene u drugom ciklusu praćenja²³, Komitet eksperata neće ocjenjivati dio III poduhvata ovog jezika.

Poljski

71. Prema podacima popisa iz 2013. godine 258 stanovnika izjasnilo se kao Poljaci. Komitet eksperata je sa žaljenjem konstatovao da periodični izvještaj nije sadržavao informacije o govornicima, susret sa govornicima nije bio moguć tokom posjete na licu mjesta i da nisu dali informacije o stanju jezika njihove manjine.

Romski

72. Prema podacima popisa iz 2013. godine 12 583 stanovnika izjasnilo se kao Romi. 5 766 je romski proglasilo svojim maternjim jezikom. Romi uglavnom žive na području Kaknja i Visokog. Predstavnik manjine je tvrdio da su se mnogi Romi izjasnili kao Bošnjaci, a ne kao Romi.
73. Romski se ne uči ni na jednom nivou javnog obrazovanja ili na univerzitetskom nivou. Završen je i objavljen bosansko-romski rječnik. Prema riječima predstavnika udruženja uprkos nekoliko zahtjeva upućenih Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice vlasti Kantona Sarajevo i Kancelarije visokog predstavnika (OHR) u Bosni i Hercegovini, uvođenje romskog jezika u školski sistem je propao. Udruženje govornika organizuje kurseve na dobrovoljnoj bazi bez finansijske podrške od državnih vlasti. Udruženje govornika obezbjeđuje usluge prevođenja i jezičku pomoć u školama zato što se djeca suočavaju sa poteškoćama, a državne vlasti rijetko obezbjeđuje prevođenje.

²³ Vidjeti paragraf 27 Drugog evaluacionog izvještaja Komiteta eksperata o Bosni i Hercegovini

74. Romski je odsutan u štampanim medijima i na javnoj televiziji i radiju. "Alfa TV", privatni kanal, prestao je emitovati jedini program na romskom jeziku 2013. godine. Neki televizijski programi na romskom jeziku iz Sjeverne Makedonije i Srbije dostupni su u Bosni i Hercegovini. Kali Sara ima web stranicu (www.kalisararic.ba) isključivo na bosanskom jeziku. Ovo udruženje nije dobilo nikakva sredstva od državnih organa osim jednokratne pomoći u vrijednosti od 1.000 KM za obilježavanje Međunarodnog dana Roma.
75. Državni organi bi, prema riječima govornika, radije finansirali projekte koji imaju za cilj poboljšanje stanovanja i opšteg obrazovanja Roma na bosanskom jeziku nego podršku projektima na jezicima manjina. Povremena sredstva dobijana su od međunarodnih nevladinih organizacija i Kancelarije Vijeća Evrope u Sarajevu. Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma (2018-2022) koji je usvojilo Vijeće ministara nije implementiran i nedostaju mu sredstva. Ipak, Republika Srpska i tri kantona usvojili su svoje akcione planove.
76. Slučajeve navodne diskriminacije na osnovu predrasuda i stereotipa u vezi sa Romima prijavio je predstavnik govornika tokom posjete na licu mjesta. Većina incidenata se nikada ne prijavljuje vlastima, kaže predstavnik Roma (vidi i paragraf 24 ovog izvještaja).

Rumunski

77. Prema podacima popisa iz 2013. godine 109 stanovnika se izjasnilo kao Rumuni, uglavnom na teritoriji Republike Srpske. Zastupljeni su u vijećima nacionalnih manjina. Komitet eksperata žali što sastanci nisu mogli biti organizovani sa predstavnicima i što oni nisu dali informacije o stanju jezika njihove manjine.

Rusinski

78. Prema podacima popisa iz 2013. godine 32 stanovnika su se izjasnila kao Rusini. Zastupljeni su u vijećima nacionalnih manjina. Komitet eksperata žali što sastanci nisu mogli biti organizovani sa predstavnicima i što oni nisu dali informacije o stanju njihovog jezika u trećem periodičnom izveštaju i traži od nadležnih da razjasne stanje rusinskog jezika u sledećem ciklusu praćenja .

Slovački

79. Prema podacima popisa iz 2013. godine 173 stanovnika izjasnila su se kao Slovaci. Govornici imaju manjinska udruženja i zastupljeni su u vijećima nacionalnih manjina. Komitet eksperata žali što sastanci nisu mogli biti organizovani sa predstavnicima i što oni nisu dali informacije o stanju na njihovom jeziku.

Slovenački

80. Prema podacima popisa iz 2013. godine 937 stanovnika izjasnilo se kao Slovenci. Slovenački se ne predaje ni na jednom nivou javnog obrazovanja osim na Katedri za slovenske jezike u Sarajevu i banjalučkom univerzitetu sa 20 studenata. Udruženje govornika organizuje časove jezika u obliku finansijske podrške i kvalifikovanih nastavnika iz slovenačke vlade. Časovi su besplatni za članove udruženja. Slovenački jezik se ne koristi u javnim službama u Bosni i Hercegovini, navode govornici.
81. Udruženje provodi jezičke projekte koje uglavnom finansira slovenačka vlada, ali neka sredstva obezbjeđuju grad Banja Luka i državni organi na različitim nivoima. Finansijski doprinos zavisi od mogućnosti budžeta, stoga nije održiv niti struktuisan.
82. Udruženje izdaje godišnji bilten u kojem su predstavljene sve aktivnosti koje su sprovedene tokom te godine. Postoji i dvojezični dječiji bilten, koji se izdaje u junu na kraju školske godine, više fokusiran na pružanje dodatnog nastavnog materijala za nastavu. Slovenački je odsutan u svim vrstama medija. Televizijski i radio kanali dostupni su iz Slovenije.

Turski

83. Prema podacima popisa iz 2013. godine 1108 stanovnika izjasnilo se kao Turci. 1233 stanovnika navelo je turski kao maternji jezik. Potražnja za učenjem turskog jezika nastala je zbog talasa nedavne imigracije, a nastavu organizuju kulturne institucije koje finansira i vodi Turska. Prema periodičnom izvještaju, broj učenika koji uče turski se povećava. Kurseve jezika skoro u potpunosti organizuje "Institut Yunus Emre" koji finansira turska vlada.

Ukrajinski

84. Prema podacima popisa iz 2013. 2331 stanovnik se izjasnio kao Ukrajinac. 1081 proglasio je ukrajinski maternjim jezikom. Govornici imaju nekoliko manjinskih udruženja, a zastupljeni su u vijećima nacionalnih manjina. Iako je bilo nastojanja da se ukrajinski jezik uvede kao predmet na Univerzitetu u Banjoj Luci, projekat nikada nije realizovan. Komitet eksperata žali što sastanci nisu mogli biti organizovani sa predstavnicima i što oni nisu dali informacije o stanju na njihovom jeziku.

Jidiš

85. Prema podacima popisa iz 2013. godine 262 stanovnika izjasnila su se kao Jevreji. Komitetu eksperata nije jasno koliko govornika ima ladino ili jidiš. Njihov bilten pod nazivom "Jevrejski glas" dostupan je samo na internetu i na bosanskom jeziku. Prema kratkoj izjavi predstavnika njihovog udruženja govornika, u Bosni i Hercegovini praktično nema govornika jidiša. Njihov bilten predstavlja kulturno, vjersko i jezičko naslijeđe Jevrejske zajednice Bosne i Hercegovine. Komitet eksperata traži od vlasti da pokrenu dijalog sa udruženjima govornika kako bi podržali revitalizaciju ovog jezika. Odlučne korake takođe treba preduzeti u saradnji sa govornicima iz inostranstva. Na osnovu statusa jidiša u Bosni i Hercegovini i odluke donesene u drugom ciklusu praćenja,²⁴ Komitet eksperata neće ocjenjivati dio III aktivnosti ovog jezika.

---

²⁴ Vidjeti paragraf 84 Drugog evalucionog izvještaja Komiteta eksperata o Bosni i Hercegovini

Poglavlje 2

Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima i preporukama

2.1 Albanski

2.1.1. Usklađenost Bosne i Hercegovine sa njenim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije albanskog jezika

Simboli korišteni da označe promjene u evaluaciji u poređenju sa prethodnim ciklusom monitoringa: ↗ poboljšanje ↘ pogoršanje = bez promjene

Komitet eksperata razmatra obavezu *:						
Artikli	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa albanskim jezikom ²⁵	ispunjene	djelimično ispunjene	formalno ispunjene	nije ispunjeno	nema zaključka
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje albanskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	obezbjediti da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za unapređenje albanskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju albanskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe albanskog, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, sudske vlasti, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomski i društveni život, prekogranična razmjena) i privatnom životu				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom poveljom, između grupa u državi koje koriste albanski jezik		=			
7.1.f	• uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama				=	
7.1.g	obezbjedivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje albanskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.h	obezbjedivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore albanski da ga nauče				=	
7.1.i	promocija studija i istraživanja albanskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.2	promovisanje transnacionalne razmene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, za dobrobit Albanaca				=	
7.3	• promovisati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji, • promovisati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na albanski jezik među ciljeve obrazovanja i obuke, • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na albanski jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi albanski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se tiču albanskog jezika		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na albanskom ili značajan dio predškolskog obrazovanja na albanskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na albanskom, što je značajan dio osnovnog obrazovanja na albanskom ili nastava albanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na albanskom jeziku, što je značajan dio srednjeg obrazovanja na albanskom ili nastava albanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na albanskom, što je značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanje na albanskom ili nastava albanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	

²⁵ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (Ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Komitet eksperata razmatra obavezu*: ²⁵	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
8.1.g	obezbjediti nastavu istorije i kulture koju prikazuje albanski jezik				=	
Clan. 9 – Sudske vlasti						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi albanski jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na albanskom jeziku, ukoliko je to neophodno uz upotrebu tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti albanski jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi podnesu na albanskom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti albanski jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na albanskom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, među stranama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na albanskom				=	
Clan. 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i	obezbjediti da korisnici albanskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na albanskom jeziku lokalnim ograncima državnih organa				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na albanskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba albanskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici albanskog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na albanskom jeziku regionalnom ili lokalnom organu vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na albanskom				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima albanskog da podnesu zahtjev na albanskom pružaocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji znaju albanski da budu imenovani na teritoriji na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na albanskom jeziku		=			
Clan. 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na albanskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaći i/ili olakšati stvaranje najmanje jedne privatne radio stanice na albanskom jeziku				=	
11.1.c.ii	podstaći i/ili omogućiti redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na albanskom jeziku				=	
11.1.e.ii	podstići i/ili omogućavaju nedeljno ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na albanskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na albanskom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na albanskom jeziku • obezbijediti slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na albanskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika albanskog budu zastupljeni ili uzeti u obzir u organima koji garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan. 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje djela kulture na albanskom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada albanskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika albanskog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podsticati i/ili olakšavati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na albanskom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi albanski, dozvoliti, ohrabriti i/ili obezbijediti kulturne aktivnosti i objekte koristeći albanski				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa albanskim jezikom ²⁵	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Član. 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu albanskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu albanskog u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Član. 14 – Prekogranične razmjene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se albanski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume, kako bi podstakli kontakte između korisnika albanskog jezika u dotičnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i permanentno obrazovanje				✓	
14.b	za dobrobit Albanaca, posebno olakšati i/ili promovisati prekograničnu saradnju između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj teritoriji se albanski koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politika, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politika i zakonodavstvo su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se ta obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili su dali nedovoljne informacije.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1.c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.1.1. Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju albanskog u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidjeti pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Vijeće ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini²⁶ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.
- Obezbediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu albanskog jezika u svim fazama koje se tiču ratifikacije, obavijestiti učenike i roditelje direktno o ponudi i podstaći ih da je iskoriste.
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju albanskog jezika.

I. Dalje preporuke

- Obezbijediti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na albanskom jeziku, uključujući programe za djecu.

²⁶ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

- e. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- f. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje albanskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- g. Promovisati proučavanje i istraživanje albanskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- h. Podići svijest o albanskom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koja se odražava na albanskom jeziku.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje albanskog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.2 Češki

2.2.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije češkog jezika

Simboli korišteni za označavanje promjena u ocjenjivanju u poređenju sa prethodnim ciklusom monitoringa

poboljšanje ↗ pogoršanje ✓ = nema promjene

Komitet eksperata razmatra obavezu *:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa češkim jezikom ²⁷	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Art. 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	Prepoznavanje češkog kao izraza kulturološkog bogatstva	=				
7.1.b	Osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne stvaraju prepreku u promociji češkog jezika	=				
7.1.c	Odlučna akcija u promociji češkog				=	
7.1.d	Olakšavanje i/ili ohrabrivanje upotrebe češkog u govoru i pismu u javnom životu (obrazovanje, sudske vlasti, upravne administracije i javni servisi, mediji, kulturološke aktivnosti i prostorije, ekonomski i društveni život, izvanogranična saradnja) i privatni život				=	
7.1.e	• Održavanje i razvoj veza u poljima koja pokriva ova Povelja, između grupa u državi koje koriste češki jezik • Uspostavljanje kulturoloških odnosa sa drugim lingvističkim grupama		=			
7.1.f	Određivanje formi i sredstava za podučavanje i studiranje češkog u svim odgovarajućim fazama				✓	
7.1.g	Određbe i prostorije koje su obezbijeđene (takođe za odrasle) za osobe koje nisu govornici češkog kako bi ga naučili				=	
7.1.h	Promocija studiranja i istraživanja češkog jezika na univerzitetima i sličnim institucijama				✓	
7.1.i	Promocija međunacionalne razmjene u poljima koja su pokrivena ovom poveljom, za dobrobit češkog jezika				=	
7.2	Eliminisanje bilo kojeg nepravednog razlikovanja, isključivanja, izdvajanje, zabranu ili preferiranje koje se odnosi na upotrebu češkog jezika				=	
7.3	• Promovisanje međusobnog razumijevanja između svih lingvističkih grupa u zemlji • Promovisanje uključivanja poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na češki jezik među ciljeve obrazovanja i obuka • Ohrabrivanje masovnih medija da uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na češki jezik među svoje ciljeve				=	
7.4	• Uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupa koje koriste češki jezik • Uspostavljanje tijela u cilju savjetovanja vlasti o svim pitanjima koja se odnose na češki		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje je država izabrala za određene jezike)</i>						
Član. 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na češkom jeziku jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na češkom jeziku barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na češkom jeziku, što predstavlja značajan dio osnovnog obrazovanja na češkom jeziku ili podučavanje češkog jezika kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem za one učenike čije porodice to zahtjevaju i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.v	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na češkom jeziku jeziku, što je značajan dio srednjeg obrazovanja na češkom jeziku ili podučavanje češkog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji izraze želju u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.vi	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na češkom jeziku jeziku, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanje na češkom jeziku jeziku ili nastavu češkog sastavnim dijelom nastavnog plana i programa barem za one učenike koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava češki jezik				=	
Član 9 – Sudske vlasti						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi češki jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	

²⁷ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa češkim jezikom ²⁷	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na češkom jeziku, ako je potrebno uz upotrebu tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti češki jezik u parničnom postupku, a da pritom ne snosi dodatne troškove, ako je potrebno koristiti tumače i prevodioce				=	
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na češkom jeziku jeziku u građanskom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti češki jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na češkom jeziku jeziku u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	da se ne poriče valjanost, među stranama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na češkom jeziku jeziku				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai v	osigurati da korisnici češkog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na češkom jeziku lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na češkom jeziku				=	
10.2.a	upotreba češkog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici češkog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na češkom jeziku regionalnom ili lokalnom tijelu				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na češkom jeziku				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima češkog jezika da podnose zahtjev na češkom pružaocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji poznaju češki jezik da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na češkom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbjediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na češkom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne Češke radio stanice				=	
11.1.cii	podsticati i/ili omogućiti redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na češkom jeziku				=	
11.1.eii	podsticati i/ili olakšavati sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na češkom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja u Češkoj • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na češkom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na češkom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika češkog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i distribuciju kulturnih djela na češkom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organiziraju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada češkim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika češkog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje radova napravljenih na češkom jeziku				✓	
12.2	na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi češki, dozvoliti, podstaknuti i/ili pružiti kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći češki				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu češkog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšati i/ili podstiču upotrebu češkog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa češkim ²⁷	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Član 14 – Prekogranične razmjene						
14.a	primjena bilateralni i multilateralni sporazuma sa državama u kojima se češki koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili sklapati takve sporazume kako bi se podstakli kontakti između korisnika češkog jezika u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja				✓	
14.b	za dobrobit češkog, posebno olakšati i/ili promovisati prekograničnu saradnju između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj teritoriji se češki jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljne informacije.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1.c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

89. Češki jezik se predavao kao fakultativni predmet proteklih deset godina na Univerzitetu u Banjoj Luci, ali je zbog nedostatka sredstava obustavljen. Istraživanje češkog jezika obustavljeno je zbog nedostatka interesa i finansijskih razloga. Komitet zaključuje da član 7.1.f i 7.1.g nisu ispunjeni.

90. Verzija biltena udruženja govornika na češkom jeziku je ukinuta zbog stalnog nedostatka sredstava za prevod. Komitet eksperata ističe da su odgovarajuće obaveze već označene kao neispunjene u prethodnom izvještaju o evaluaciji.

2.2.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju češkog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Vijeće ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini²⁸ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- Obezbjediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu češkog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno obavjestiti učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju češkog jezika.**

²⁸ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

I. Dalje preporuke

- d. Obezbijediti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na češkom jeziku, uključujući programe za djecu.
- e. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- f. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje češkog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- g. Promovisati proučavanje i istraživanje češkog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- h. Podići svijest o češkom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava češki jezik.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje češkog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.3 Njemački

2.3.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa njenim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u vezi sa zaštitom i promocijom njemačkog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u poređenju sa prethodnim ciklusom praćenja   poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   = bez promjene

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s njemačkim jezikom ²⁹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje njemačkog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promociju njemačkog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju njemačkog				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe njemačkog jezika u govoru i pismu, u javnom životu (obrazovanje, sudske vlasti, administrativni organi i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomski i društveni život, prekogranična razmjena) i privatnom životu				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste njemački jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje njemačkog jezika u svim odgovarajućim fazama		=			
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) osobama koje ne govore njemački da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja njemačkog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama		=			
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, za dobrobit njemačkog jezika				=	
7.2	eliminirati svaku neopravdanu razliku, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom njemačkog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na njemački jezik među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticanje masovnih medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na njemački jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi njemački jezik • uspostaviti tijelo koje će savjetovati vlasti o svim pitanjima koja se odnose na njemački jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na njemačkom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na njemačkom jeziku barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj uzima u obzir kao dovoljan				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na njemačkom jeziku, značajnim dijelom osnovnog obrazovanja na njemačkom ili učenje njemačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.v	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na njemačkom jeziku, značajnim dijelom srednjeg obrazovanja na njemačkom jeziku ili učenje njemačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim		=			
8.1.d.vi	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na njemačkom jeziku, značajnim dijelom tehničkog i stručnog obrazovanja na njemačkom ili učenje njemačkog jezika sastavnim dijelom nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u određenom broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava njemački jezik				=	
Član 9 – Sudske vlasti						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi njemački jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati nedopuštenim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na njemačkom jeziku, ako				=	

²⁹ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s njemačkim jezikom ²⁹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	je neophodno korišćenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					
9.1.bii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti njemački u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.biii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na njemačkom jeziku u građanskom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.cii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti njemački jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, a da time ne prouzrokuju dodatne troškove ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.ciii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na njemačkom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, po potrebi uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na njemačkom jeziku				=	
Clan. 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai	osigurati da korisnici njemačkog jezika mogu podnijeti usmene ili pisane prijave na njemačkom jeziku lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na njemačkom jeziku				=	
10.2.a	upotreba njemačkog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici njemačkog jezika podnesu usmene ili pismene prijave regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na njemačkom				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima njemačkog jezika da podnose zahtjev na njemačkom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji poznaju njemački jezik da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na njemačkom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbjediti da javni emiteri nude radijske i televizijske programe na njemačkom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati otvaranje barem jedne privatne radio stanice na njemačkom jeziku				=	
11.1.cii	podstaći i/ili omogućiti redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na njemačkom jeziku				=	
11.1.eii	podstaći i/ili olakšavati sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na njemačkom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na njemačkom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na njemačkom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na njemačkom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika njemačkog budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i distribuciju kulturnih djela na njemačkom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada njemačkim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika njemačkog jezika u obezbjeđivanju objekata i planiranje kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	postaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na njemačkom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi njemački jezik, dozvoliti, ohrabriti i/ili pružiti kulturne aktivnosti i objekte za korištenje njemačkog jezika				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu njemačkog jezika u vezi s ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšati i/ili podsticati upotrebu njemačkog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Clan 14 – Prekogrančne razmene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se njemački jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi postakli kontakte između korisnika njemačkog jezika				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s njemačkim ²⁹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja					
14.b	u korist njemačkog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji njemački koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve informacije ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1.c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.3.1 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju njemačkog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini³⁰ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- a. Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.
- b. Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu njemačkog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno informisati učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.
- c. Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju njemačkog jezika.

I. Dalje preporuke

- d. Obezbijediti adekvatne uslove da javni emiteri nude programe na njemačkom jeziku, uključujući programe za djecu.
- e. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- f. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje njemačkog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- g. Promovisati proučavanje i istraživanje njemačkog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- h. Podići svijest o njemačkom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koja se ogleda u njemačkom jeziku.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje njemačkog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

³⁰ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

2.4 Mađarski

2.4.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u vezi sa zaštitom i promocijom mađarskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u poređenju sa prethodnim ciklusom praćenja   poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   = bez promjene

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa mađarskim jezikom ³¹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje mađarskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje mađarskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za unapređenje mađarskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe mađarskog jezika u govoru i pismu, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatnom životu				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenih ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste mađarski • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje mađarskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) onima koji ne govore mađarski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja mađarskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist mađarskog jezika				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom mađarskog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na mađarski među ciljeve obrazovanja i obuke koje podstiču masovne medije da uključe poštovanje, • razumijevanje i tolerancija u odnosu na mađarski među njihovim ciljevima				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi mađarski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na mađarski jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje je država izabrala za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na mađarskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na mađarskom jeziku barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učini dostupnim osnovno obrazovanje na mađarskom jeziku, značajan dio osnovnog obrazovanja na mađarskom ili nastavu mađarskog kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učini dostupnim srednje obrazovanje na mađarskom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na mađarskom ili nastavu mađarskog kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na mađarskom jeziku, što je značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na mađarskom ili učenje mađarskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele i u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju prikazuje mađarski jezik				=	
Član 9 – Sudske vlasti						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje mađarskog jezika u krivičnom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati nedopuštenim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na mađarskom jeziku, ako				=	

³¹ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Koncelarije za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

The Committee of Experts considers the undertaking*:						
Article	Undertakings of Bosnia and Herzegovina concerning Hungarian ³¹	fulfilled	partly fulfilled	formally fulfilled	not fulfilled	no conclusion
	je neophodno uz korišćenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					
9.1.bii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti mađarski jezik u građanskom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.biii	dopustiti da se dokumenti i dokazi predoče na mađarskom jeziku u građanskom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.cii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti mađarski jezik u postupcima koji se tiču upravnih stvari, a da time se ne izlaže dodatnom trošku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.ciii	dozvoli iznošenje dokumenata i dokaza na mađarskom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, između stranaka, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na mađarskom jeziku				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai v	osigurati da korisnici mađarskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na mađarskom jeziku lokalnom ogranku državnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrađe dokumente na mađarskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba mađarskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici mađarskog jezika podnose usmene ili pismene prijave na mađarskom jeziku regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno zajedno s imenom na službenom jeziku, imena mjesta na mađarskom				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima mađarskog da podnose zahtjev na mađarskom davaocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji znaju mađarski da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na mađarskom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.iii	obezbjediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na mađarskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati otvaranje barem jedne privatne radio stanice na mađarskom jeziku				=	
11.1.cii	podsticati i/ili omogućiti redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na mađarskom jeziku				=	
11.1.eii	podsticati i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na mađarskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na mađarskom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na mađarskom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na mađarskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika mađarskog budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na mađarskom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada mađarskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika mađarskog jezika u obezbjeđivanju objekata i planiranja kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje radova proizvedenih u				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi mađarski, dozvoliti, ohrabriti i/ili pružiti kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći mađarski jezik				✓	
Clan. 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstaviti se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu mađarskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšavati i/ili podstaći upotrebu mađarskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Clan 14 – Prekogrančne razmjene						
14.a	primjena bilateralnih i multilateralnih sporazuma sa državama u kojima se mađarski koristi u identičnom ili sličnom obliku ili sklapanje takvih sporazuma kako bi se podstakli kontakti između korisnika				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa mađarskim jezikom ³¹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	mađarskog u relevantnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja					
14.b	u korist mađarskog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu saradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji mađarski jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve informacije ili su dali nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.4.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju mađarskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini³² ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- b. **Obezbediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu mađarskog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno obavestiti učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- c. **Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju mađarskog jezika.**

I. Dalje preporuke

- d. Obezbijediti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na mađarskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- e. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- f. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za nastavu mađarskog, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- g. Promovisati proučavanje i istraživanje mađarskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- h. Podići svijest o mađarskom kao jeziku manjine u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje mađarski jezik.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje mađarskog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

³² CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

2.5 Italijanski

2.5.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije italijanskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjene u evaluaciji u poređenju sa prethodnim ciklusom monitoringa: poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   nema promjene =

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa italijanskim jezikom ³³	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje italijanskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje italijanskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju italijanskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe italijanskog jezika u govoru i pismu, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenih ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste italijanski jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjeđivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje italijanskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjeđivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) osobama koje ne govore talijanski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja italijanskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, za dobrobit Italije				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferencija u vezi s upotrebom talijanskog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na italijanski jezik među ciljeve obrazovanja i obuke • podstiču masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumevanje i toleranciju u odnosu na italijanski jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi italijanski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na italijanski jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na italijanskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na italijanskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na italijanskom jeziku, značajan dio osnovnog obrazovanja na italijanskom jeziku ili nastavu italijanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim		=			
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na italijanskom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na talijanskom jeziku ili podučavanje talijanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim		=			
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na italijanskom, što je značajan dio tehničkog i stručno obrazovanje na talijanskom jeziku ili nastava talijanskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim	=				
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje italijanski jezik				=	
Član 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje italijanskog jezika u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulirani na talijanskom jeziku, ako je potrebno				=	

³³ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa italijanskim ³⁴	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					
9.1.bii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti italijanski jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.biii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na italijanskom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.cii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti italijanski jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, po potrebi uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.ciii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi podnesu na italijanskom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.2.c	da ne poriče valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na italijanskom jeziku				=	
Član 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.aiv	osigurati da korisnici italijanskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na italijanskom jeziku lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na italijanskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba italijanskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici italijanskog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na italijanskom jeziku regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na italijanskom		=			
10.3.c	omogućiti korisnicima italijanskog da podnesu zahtjev na italijanskom jeziku pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	udovoljavanje zahtjevima službenika javnih službi sa znanjem talijanskog da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoljavoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na italijanskom jeziku		=			
Član 11 – Mediji						
11.1.aiii	obezbijediti da javni emiteri nude radijske i televizijske programe na italijanskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaći i/ili olakšavaju stvaranje najmanje jedne privatne radio stanice na italijanskom jeziku				=	
11.1.cii	podstaći i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na italijanskom jeziku				=	
11.1.eii	podstaći i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na italijanskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na italijanskom jeziku ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na italijanskom jeziku osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na italijanskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika italijanskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Član 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na italijanskom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organiziraju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada talijanskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika italijanskog jezika u pružanju objekata i planiranje kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na italijanskom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi talijanski, dozvoliti, posticati i/ili pružati kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći talijanski				✓	
Član 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu italijanskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu italijanskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Član 14 – Prekogrančne razmjene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se italijanski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi potakli kontakte između korisnika italijanskog jezika				✓	

³⁴ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa italijanskim	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja					
14.b	za dobrobit italijanskog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji talijanski jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve informacije ili su dali nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, Article 13.1c, d, Član 14.a kao pokazatelj da ove obaveze nisu ispunjene.

89. Objavljivanje biltena udruženja govornika je zaustavljeno, a mjesto sastanka udruženja moralo se napustiti zbog nedostatka sredstava. Komitet eksperata ističe da su odgovarajuće obaveze već označene kao neispunjene u prethodnom izvještaju o evaluaciji.

2.5.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju italijanskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini³⁵ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- b. **Obezbediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu italijanskog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno obavestiti učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- c. **Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju italijanskog jezika.**

I. Dalje preporuke

- a. Obezbijediti adekvatne uslove da javni emiteri nude programe na italijanskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- b. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- c. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje italijanskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.

³⁵ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

- g. Promovisati proučavanje i istraživanje italijanskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
 h. Podići svijest o italijanskom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
 i. Osigurati nastavu istorije i kulture koja se ogleda u italijanskom jeziku.
 j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućila besplatna upotreba italijanskog jezika na sudu.
 k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.6 Ladino

2.6.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u vezi sa zaštitom i promocijom ladinsko jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: poboljšanje ↗ pogoršanje ↘ = nema promjene

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa ladino jezikom ³⁶	ispunjene	djelimično ispunjene	formalno ispunjene	nisu ispunjene	nema zaključka
Dio II Povelje (Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	prepoznavanje Ladina kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promociju Ladina	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju Ladina				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe ladina, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste Ladino • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjeđivanje oblika i sredstava za nastavu i izučavanje ladina u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjeđivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore ladino da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja o ladinu na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promocija transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist Ladina				=	
7.2	obezbjeđivanje oblika i sredstava za nastavu i izučavanje ladina u svim odgovarajućim fazama				=	
7.3	• promovisati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovisati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na ladino među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na ladino				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi Ladino • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na ladino		=			
Dio III Povelje³⁷ (Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na ladino ili značajan dio predškolskog obrazovanja na ladino jeziku barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim					=
8.1.biv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na ladinu, značajan dio osnovnog obrazovanja na ladinu ili učenje ladina kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim					=
8.1.civ	učiniti dostupnim srednješkolsko obrazovanje na ladinu, značajan dio osnovnog obrazovanja na ladinu ili učenje ladina kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim					=
8.1.div	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na ladinu, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na ladinu ili podučavanje ladino jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim					=
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje ladino jezik					=

³⁶Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

³⁷ Pogledati paragraf 70 ovog izvještaja

Clan 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi ladino u krivičnom postupku, po potrebi korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
The Committee of Experts considers the undertaking*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa Ladinom ³⁸	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulirani na ladino jeziku, po potrebi korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					=
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti ladino u parničnom postupku bez izlaganja dodatnih troškova, ako je potrebno korištenje tumača i prevoda					=
9.1.b.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na ladinu u parničnom postupku, po potrebi uz korištenje tumača i prevoda					=
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti Ladino u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda					=
9.1.c.iii	dozvoli iznošenje dokumenata i dokaza na Ladino u postupcima koji se tiču upravnih stvari, po potrebi uz korištenje tumača i prevoda					=
9.2.c	ne poricati valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na ladinu					=
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i.v	osigurati da korisnici Ladina mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na ladinu lokalnim ograncima državnih vlasti					=
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na ladinu					=
10.2.a	korištenje ladina u okviru regionalne ili lokalne vlasti					=
10.2.b	moгуćnost da korisnici Ladina podnose usmene ili pismene prijave na ladinu regionalnoj ili lokalnoj vlasti					=
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno, u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na ladinom					=
10.3.c	omogućavaju korisnicima Ladina da podnose zahtjev na Ladino pružiocima javnih usluga					=
10.4.c	udovoljava zahtjevima službenika javnih službi koji poznaju ladinski da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi					=
10.5	dozvoljavaju upotrebu ili usvajanje prezimena u i Ladino					=
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radio i televizijski program na ladinu					=
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice u i Ladino					=
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na Ladinom					=
11.1.eii	ohrabruju i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na i Ladino					=
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na Ladino • ne protive se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na Ladino • obezbijediti slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na ladinu 					=
11.3	osigurati da interesi korisnika Ladina budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija					=
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na ladinu					=
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada ladinom					=
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika ladina u obezbjeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti					=
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje primjeraka i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na ladinu					=
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi ladino, dozvoliti, podsticati i/ili pružati kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći ladino					=
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu ladina u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima					=
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu ladina u ekonomskom i društvenom životu					=

³⁸ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900016806abcd8)

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa ladino jezikom	ispunjene	djelimično ispunjene	formalno ispunjene	nisu ispunjene	nema zaključka
Clan 14 – Prekogranična razmjena						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se Ladino koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi podstakli kontakte između korisnika ladino jezika					
14.b	u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja dobit za ladina, olakšati i/ili promovisati saradnju preko granica, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji ladino koristi u identičnom ili sličnom obliku					

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelomično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

2.6.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju Ladina u Bosni i Hercegovini

- I. Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini³⁹ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Podići svijest o ladino kao jeziku manjine u Bosni i Hercegovini.**
- b. **Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za revitalizaciju ladina.**

II. Dalje preporuke

- c. Pružiti finansijsku podršku za promociju ladina.
- d. Promovisati proučavanje i istraživanje ladina na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- e. Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje ladino.

2.7 Poljski

2.7.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije poljskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   nema promjene=

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa poljskim jezikom ⁴⁰	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje (Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						

³⁹ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

⁴⁰ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Clan 7 – Ciljevi I principi					
7.1.a	priznavanje poljskog kao izraza kulturnog bogatstva	=			
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje poljskog jezika	=			
7.1.c	odlučna akcija za promociju poljskog			=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe poljskog jezika u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život			=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste poljski jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=		
7.1.f	obezbjedivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje poljskog jezika u svim odgovarajućim fazama			=	
7.1.g	obezbjedivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) onima koji ne govore poljski da ga nauče			=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja poljskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama			=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist Poljske			=	
7.2	eliminirati svaku neopravdanu razliku, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom poljskog jezika			=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na poljski među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na poljski jezik			=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi poljski jezik • uspostaviti tijelo koje će savjetovati vlasti o svim pitanjima koja se odnose na poljski jezik		=		
Dio III Povelje (Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)					
Clan 8 – Obrazovanje					
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na poljskom ili značajan dio predškolskog obrazovanja na poljskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim			=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na poljskom, značajan dio osnovnog obrazovanja na poljskom ili učenje poljskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim			=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na poljskom, znatan dio srednjeg obrazovanja na poljskom ili učenje poljskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim			=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na poljskom, što je značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na poljskom ili učenje poljskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim			=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava poljski jezik			=	
Clan 9 – Pravosudni organi					
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi poljski jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe			=	
9.1.a.iii	predviđaju da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na poljskom jeziku, ako je potrebno			=	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa Poljskim	isunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	korištenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti poljski u parničnom postupku, a da pritom ne snosi dodatne troškove, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na poljskom jeziku u građanskom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti poljski jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, po potrebi uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na poljskom jeziku u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	

9.2.c	ne poriče valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih unutar zemlje samo zato što su sastavljeni na poljskom jeziku				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai v	osigurati da korisnici poljskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na poljskom lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na poljskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba poljskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici poljskog jezika podnose usmene ili pismene prijave na poljskom regionalnom ili lokalnom tijelu				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na poljskom				=	
10.3.c	omogućavaju korisnicima poljskog da podnesu zahtjev na poljskom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji poznaju poljski jezik da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoljavaju upotrebu ili usvajanje prezimena na poljskom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radijske i televizijske programe na poljskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na poljskom jeziku				=	
11.1.cii	podsticati i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na poljskom jeziku				=	
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na poljskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantuju slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na poljskom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na poljskom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na poljskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika poljskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir unutar tijela koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i ustanove						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i distribuciju kulturnih djela na poljskom				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organiziraju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada poljskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika poljskog u pružanju objekata i planiranje kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje radova proizvedenih na poljskom jeziku				✓	
12.2	na teritorijama osim onih na kojima se poljski tradicionalno koristi, dozvolite, ohrabrite i/ili pružiti kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći poljski jezik				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstaviti se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu poljskog jezika u vezi s ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšati i/ili podstaći upotrebu poljskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Clan 14 – Prekogranične razmjene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se poljski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi podstakli kontakte između korisnika poljskog				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa Ladinom ⁴¹	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
14.b	za dobrobit poljskog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji poljski koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

⁴¹ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komiteta eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.7.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju poljskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komiteta eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- Obezbediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu poljskog jezika u svim fazama ratifikacije, obavijestiti učenike i roditelje direktno o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju poljskog jezika.**

II. Dalje preporuke

- Učinite adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na poljskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje poljskog, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje poljskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- Podići svijest o poljskom kao jeziku manjine u društvu.
- Osigurati nastavu istorije i kulture koja se ogleda u poljskom jeziku.
- Izmijeniti zakone kako bi se omogućila besplatna upotreba poljskog jezika na sudu.
- Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.8 Romski

2.8.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u vezi sa zaštitom i promocijom romskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   nema promjene =

Komiteta eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa romskim jezikom ⁴²	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje (Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	prepoznavanje romskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za unapređenje romskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju romskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe romskog jezika, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturni				=	

⁴² Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste romski jezik uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama 		=			
7.1.f	obezbeđivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje romskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbeđivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore romski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja o romskom jeziku na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist romskog jezika				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi sa upotrebom romskog jezika				=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na romski među ciljeve obrazovanja i obuke podstiću masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na romski jezik 				=	
7.4	<ul style="list-style-type: none"> uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi romski jezik uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na romski jezik 		=			

Dio III Povelje**(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)****Član 8 – Obrazovanje**

8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na romskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na romskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učini dostupnim osnovnoškolsko obrazovanje na romskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na romskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na romskom jeziku, što je značajan dio srednjeg obrazovanja u romski jezik ili učenje romskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na romskom jeziku, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na romskom jeziku ili podučavanje romskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.e.iii	podsticati i/ili dozvoliti pružanje univerzitetskog ili drugih oblika visokog obrazovanja na romskom jeziku ili objekata za studiranje romskog jezika kao univerzitetskog ili visokoškolskog predmeta				=	
8.1.f.iii	favorizovanje i/ili podsticanje ponuda romskog jezika kao predmeta obrazovanja odraslih i kontinuiranog obrazovanja				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuju Romi				=	

Član 9 – Pravosudni organi

9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje romskog jezika u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
----------	---	--	--	--	---	--

Komitet eksperata razmatra obavezu *:

Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa romskim jezikom ⁴⁰	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulirani na romskom jeziku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti romski jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na romskom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti romski u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoli iznošenje dokumenata i dokaza na romskom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na romskom jeziku				=	

Član 10 – Organi uprave i javne službe

10.1.a.i v	osigurati da korisnici romskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na romskom lokalnim ograncima državnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na romskom jeziku				=	

10.2.a	upotreba romskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici romskog jezika podnose usmene ili pismene prijave na romskom jeziku regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na romskom jeziku				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima romskog jezika da podnose zahtjev na romskom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji poznaju romski jezik da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoljavati upotrebu ili usvajanje prezimena na romskom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na romskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na romskom jeziku				=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na romskom jeziku				=	
11.1.d	podstiču i/ili olakšavaju proizvodnju i distribuciju audio i audiovizuelnih dela na romskom jeziku				=	
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na romskom jeziku				=	
11.1.g	podržati obuku novinara i drugog osoblja za medije koji koriste romski jezik				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na romskom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na romskom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na romskom jeziku 		=			
11.3	osigurati da interesi korisnika romskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na romskom jeziku		=			
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada romskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika romskog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje primjeraka i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na romskom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama koje nisu one na kojima se tradicionalno koristi romski jezik, dozvoljavaju, podstiču i/ili pružaju kulturne aktivnosti i objekte na romskom jeziku				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni životlife						
13.1.c	suprotstavljati se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu romskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	

Komitek eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa Romima ⁴³	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu romskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Clan 14 – Prekogranična razmjena						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se romski jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume, kako bi se podstakli kontakti između korisnika romskog jezika u dotičnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i permanentno obrazovanje				✓	
14.b	za dobrobit Roma, olakšati i/ili promovisati saradnju preko granica, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji romski jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sproveda obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

⁴³ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komiteta eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.8.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju romskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komiteta eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenima“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini⁴¹ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim organima nadležnim za implementaciju.**
- Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu na/na romskom jeziku u svim fazama ratifikacije, direktno informisati učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju romskog jezika.**

II. Dalje preporuke

- Obezbijediti adekvatne uslove da javni emiteri nude programe na romskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje romskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje romskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- Podići svijest o romskom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuju Romi.
- Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje romskog jezika na sudu.
- Podržati obuku novinara i drugog osoblja na romskom jeziku.
- Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.9 Rumunski

2.9.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije rumunskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   nema promjene =

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s rumunskim ⁴⁴	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje						
(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje rumunskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za unapređenje rumunskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju rumunskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe rumunskog, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, sudske vlasti, administrativni organi i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomski i društveni život, prekogranična razmjena) i privatnom životu				=	

⁴⁴ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste rumunski • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje rumunskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore rumunski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja rumunskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist Rumunije				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferencija u vezi sa upotrebom rumunskog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na rumunski među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumevanje i toleranciju u odnosu na rumunski				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje koje je izrazila grupa koja koristi rumunski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na rumunski jezik		=			
Dio III Povelje (Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na rumunskom ili značajan dio predškolskog obrazovanja na rumunskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na rumunskom, što je značajan dio osnovnog obrazovanja na umunskom jeziku ili učenje rumunskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na rumunskom, značajan dio srednjeg obrazovanja na rumunskom ili učenje rumunskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na rumunskom, što je značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na rumunskom ili učenje rumunskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koja se ogleda u rumunskom jeziku				=	
Član 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi rumunski jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s rumunskim ⁴²	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na rumunskom jeziku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti rumunski u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na rumunskom u građanskom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti rumunski u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno uz korištenje tumača i prijevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na rumunskom u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	da ne poriče valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na rumunskom				=	
Član 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i v	osigurati da korisnici rumunskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na rumunskom lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na rumunskom				=	
10.2.a	upotreba rumunskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	

10.2.b	mogućnost da korisnici rumunskog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na rumunskom regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na rumunskom				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima rumunskog da podnesu zahtjev na rumunskom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji znaju rumunski da budu imenovani na teritoriji na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na rumunskom			=		
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na rumunskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na rumunskom jeziku				=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na rumunskom jeziku				=	
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na rumunskom				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> garantuju slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na rumunskom jeziku ne protive se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na rumunskom jeziku osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na rumunskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika rumunskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir unutar tijela koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i distribuciju kulturnih djela na rumunskom				=	
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada rumunskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika rumunskog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na rumunskom				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi rumunski, dozvolite, ohrabrite i/ili pružite kulturne aktivnosti i objekte koristeći rumunski				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstaviti se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu rumunskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšavati i/ili podstiču upotrebu rumunskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa rumunskim ⁴⁵	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Clan 14 – Prekogranična razmjena						
14.a	primjenjuju bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se rumunski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili sklapaju takve sporazume kako bi podstakli kontakte između korisnika Rumunski u relevantnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja				✓	
14.b	u korist rumunjskog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji rumunski koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

⁴⁵ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

2.9.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju rumunskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenima“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim organima nadležnim za implementaciju.**
- Obezbediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu rumunskog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno obavestiti učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju rumunskog jezika.**

II. Dalje preporuke

- Napraviti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na rumunskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje rumunskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje rumunskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- Podići svijest o rumunskom kao jeziku manjine u društvu.
- Osigurati nastavu istorije i kulture koja se ogleda u rumunskom jeziku.
- Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje rumunskog jezika na sudu.
- Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.10 Rusinski

2.10.1. Usklađenost Bosne i Hercegovine sa preuzetim obavezama iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije rusinskog jezika

Simboli koji se koriste kako bi se označile promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni period: poboljšanje ↗   pogoršanje ↘   nema promjene =

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi rusinskog ⁴⁶	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje						
(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	prepoznavanje rusinskog kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje rusinskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za unapređenje rusinskog jezika				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe rusinskog jezika, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom poveljom, između grupa u državi koje koriste rusinski • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbeđivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje rusinskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	

⁴⁶ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletna verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

7.1.g	obezbeđivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore rusinski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja rusinskog na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist rusinskog jezika				=	
7.2	eliminirati svaku neopravdanu razliku, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi sa upotrebom rusinskog				=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na rusinski među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumevanje i toleranciju u odnosu na rusinski 				=	
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi rusinski jezik • osnovati tijelo za savetovanje vlasti o svim pitanjima vezanim za rusinski jezik 		=			
Dio III Povelje						
(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na rusinskom ili značajan dio predškolskog obrazovanja na rusinskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra se dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na rusinskom, značajan dio osnovnog obrazovanja na rusinskom ili nastavu rusinskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem tim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na rusinskom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja ili nastava rusinskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u određenom broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na rusinskom, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na rusinskom ili nastavu rusinskog kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	obezbijediti nastavu istorije i kulture koju reflektuje rusinski				=	
Član 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na upotrebu rusinskog jezika u krivičnom postupku, po potrebi korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotičnamlica				=	

Komitek eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi rusinskog ⁴⁴	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, na rusinskom neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulirani na rusinskom jeziku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti rusinski u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na rusinskom jeziku u parničnom postupku, po potrebi uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti rusinski u postupcima koji se tiču upravnih stvari bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti iznošenje dokumenata i dokaza na rusinskom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, po potrebi uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na rusinskom				=	
Član 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i v	osigurati da korisnici rusinskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na rusinskom lokalnim ograncima državnih organa				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na rusinskom				=	
10.2.a	upotreba rusinskog u okviru regionalne ili lokalne vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici rusinskog jezika podnose usmene ili pismene prijave na rusinskom područnoj ili lokalnoj vlasti				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na rusinskom				=	
10.3.c	omogućavaju korisnicima rusinskog da podnesu zahtjev na rusinskom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	udovoljiti zahtjevima službenika javnih službi sa znanjem rusinskog da budu postavljeni na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	

10.5	dozvoljavaju upotrebu ili usvajanje prezimena na rusinskom jeziku			=	
Član 11 – Mediji					
11.1.a.iii	obezbediti da javni emiteri nude radio i televizijski program na rusinskom jeziku			=	
11.1.bi	podstiču i/ili omogućavaju stvaranje barem jedne privatne radio stanice na rusinskom jeziku			=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na rusinskom jeziku			=	
11.1.eii	podstiču i/ili omogućavaju nedeljno ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na rusinskom jeziku			=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> garantuju slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na rusinskom jeziku ne protive se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na rusinskom jeziku obezbijediti slobodu izražavanja i slobodan protok informacija u pisanoj štampi na rusinskom jeziku 		=		
11.3	osigurati da interesi korisnika rusinskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u organima koji garantuju slobodu i pluralizam medija			=	
Član 12 – Kulturne aktivnosti i objekti					
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na rusinskom			=	
12.1.e	osigurati da organi koji organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje potpuno vlada rusinskim			=	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika rusinskog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti			=	
12.1.g	podsticati i/ili olakšavati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje primjeraka i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na rusinskom jeziku			=	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi rusinski, dozvoliti, podsticati i/ili pružati kulturne aktivnosti i sadržaje na rusinskom jeziku			=	
Član 13 – Ekonomski i društveni život					
13.1.c	suprotstavljati se praksi osmišljenim da obeshrabre upotrebu rusinskog u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima			=	
13.1.d	olakšavati i/ili podstiču upotrebu rusinskog u privrednom i društvenom životu			=	
Član 14 – Prekogranične razmjene					

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi rusinskog ⁴⁷	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se rusinski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume, kako bi podstakli kontakte između korisnika rusinskog jezika u dotičnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog usavršavanja obuku i permanentno obrazovanje				=	
14.b	za dobrobit rusinskog, olakšati i/ili promovisati saradnju preko granica, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji rusinski koristi u identičnom ili sličnom obliku				=	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1.c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.10.1 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju rusinskog u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenima“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini⁴⁵ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

⁴⁷ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

I. Preporuke za hitnu akciju

a. Razjasniti situaciju rusinskog jezika u Bosni i Hercegovini.

II. Dalje preporuke

Komiteta eksperata u ovoj fazi nema daljih preporuka.

2.11 Slovački

2.11.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije slovačkog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja:

poboljšanje[↗] pogoršanje[↘] = bez promjene

Komiteta eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa slovačkim ⁴⁸	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje slovačkog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje slovačkog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju slovačkog jezika				=	
7.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebe slovačkog jezika, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste slovački • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje slovačkog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (također odraslim) osobama koje ne govore slovački da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja slovačkog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist slovačkog jezika				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom slovačkog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na slovački među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na slovački jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi slovački jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na slovački jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na slovačkom ili značajan dio predškolskog obrazovanja na slovačkom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učini dostupnim osnovno obrazovanje na slovačkom, značajan dio osnovnog obrazovanja na slovačkom ili nastavu slovačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.v	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na slovačkom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na slovačkom jeziku ili podučavanje slovačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	

⁴⁸ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletan verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

8.1.div	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na slovačkom, što je značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanje na slovačkom ili podučavanje slovačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim					=
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje slovački jezik					=
Clan 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje slovačkog jezika u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe					=
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na slovačkom, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe					=

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa slovačkom ⁴⁶	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti slovački jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi predoče na slovačkom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti slovački jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi predoče na slovačkom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti slovački jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i.v	osigurati da korisnici slovačkog mogu podnijeti usmene ili pisane prijave na slovačkom lokalnim ogranacima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na slovačkom				=	
10.2.a	upotreba slovačkog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici slovačkog jezika podnose usmene ili pismene prijave na slovačkom regionalnom ili lokalnom tijelu				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno zajedno s imenom na službenom jeziku, imena mjesta na slovačkom				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima slovačkog da podnose zahtjev na slovačkom pružiocima javnih usluga				=	
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji znaju slovački da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na slovačkom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radijske i televizijske programe na slovačkom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na slovačkom jeziku				=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na slovačkom jeziku				=	
11.1.eii	podstaknuti i/ili olakšati sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na slovačkom				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na slovačkom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na slovačkom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na slovačkom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika slovačkog budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i ustanove						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na slovačkom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada slovačkim				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika slovačkog u obezbjeđivanju objekata i planiranje kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na slovačkom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi slovački, dozvoliti, podstaknute i/ili pružiti kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći slovački jezik				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						

13.1.c	suprotstaviti se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu slovačkog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima					✓	
13.1.d	olakšati i/ili podstaći upotrebu slovačkog u ekonomskom i društvenom životu					✓	
Član 14 – Prekogranične razmjene							
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se koristi slovački jezik u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi se podstakli kontakti između korisnika slovačkog jezika					✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa slovačkim	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja					
14.b	u korist slovačkog, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji slovački jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.11.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju slovačkog jezika u Bosni i Hercegovini

I. Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenima“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

II. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim organima nadležnim za implementaciju.**
- Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu slovačkog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno informisati učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju slovačkog jezika.**

II. Dalje preporuke

d. Napraviti adekvatne odredbe da javni emiteri nude programe na slovačkom, uključujući programe za djecu.

e. Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.

f. Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje slovačkog, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.

g. Promovisati proučavanje i istraživanje slovačkog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.

h. Podići svijest o slovačkom kao manjinskom jeziku u društvu.

i. Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje slovački jezik.

- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje slovačkog jezika na sudu.
k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.12 Slovenački

2.12.1 2.12.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije slovenačkog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja:

poboljšanje[↗] pogoršanje[↘] ✓ = bez promjene:

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa slovenačkim jezikom ^{49,48}	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje slovenačkog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promociju slovenačkog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju slovenačkog				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe slovenačkog jezika u govoru i pismu, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste slovenački jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjeđivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje slovenačkog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjeđivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) onima koji ne govore slovenački da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja slovenačkog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist Slovenije				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom slovenačkog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na slovenački jezik među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na slovenački jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje grupe koja koristi slovenski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na slovenački jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na slovenačkom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na slovenačkom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra se dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na slovenačkom jeziku, značajan dio osnovnog obrazovanja na slovenačkom ili podučavanje slovenačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem tim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na slovenačkom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na slovenačkom jeziku ili nastavu slovenačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na slovenačkom jeziku, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na slovenačkom jeziku ili podučavanje slovenačkog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu historije i kulture koju reflektuje slovenački jezik				=	

⁴⁹ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletan verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Clan 9 – Pravosudni organi					
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje slovenačkog jezika u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na slovenačkom jeziku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti slovenački jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno od strane korištenje tumača i prevoda				=
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na slovenačkom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti slovenački u postupcima koji se tiču upravnih stvari bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=
9.1.c.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na slovenačkom jeziku u postupcima koji se tiču upravnih stvari, po potrebi uz pomoć tumača i prevoda				=
9.2.c	da se ne poriče valjanost, među strankama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na slovenačkom jeziku				=
Clan 10 – Organi uprave i javne službe					
10.1.ai v	osigurati da korisnici slovenačkog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na slovenačkom lokalnim ograncima državnih vlasti				=
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na slovenačkom jeziku				=
10.2.a	upotreba slovenačkog jezika u okviru regionalne ili lokalne vlasti				=
10.2.b	mogućnost da korisnici slovenačkog jezika podnose usmene ili pismene prijave na slovenačkom jeziku regionalnoj ili lokalnoj vlasti				=
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na slovenačkom				=
10.3.c	omogućiti korisnicima slovenačkog jezika da podnose zahtjev na slovenačkom pružiocima javnih usluga				=
10.4.c	udovoljavanje zahtjevima službenika javnih službi sa znanjem slovenačkog da budu imenovani na teritoriji na kojoj se taj jezik koristi				=
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na slovenačkom jeziku		=		
Clan 11 – Mediji					
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radijske i televizijske programe na slovenačkom jeziku				=
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na slovenačkom jeziku				=
11.1.c.ii	podsticati i/ili omogućavati redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na slovenačkom jeziku				=
11.1.e.ii	podstaknuti i/ili olakšati sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na slovenačkom jeziku				=
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radijskih i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na slovenačkom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na slovenačkom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodan protok informacija u pisanoj štampi na slovenačkom jeziku 	=			
11.3	osigurati da interesi korisnika slovenačkog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti					
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na slovenačkom jeziku				=
12.1.e	osigurati da tijela koja organiziraju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada slovenačkim jezikom				✓
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika slovenačkog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na slovenačkom jeziku				✓
12.2	Na područjima koja nisu ona na kojima se tradicionalno koristi slovenački jezik, dozvoliti, podsticati i/ili pružiti kulturne aktivnosti i sadržaje koristeći slovenački jezik				✓
Clan 13 – Ekonomski i društveni					
13.1.c	suprotstaviti se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu slovenačkog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓
13.1.d	olakšavati i/ili podstiču upotrebu slovenačkog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓
Clan 14 – Prekogranične razmjene					

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa Slovenijom ⁵⁰	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
14.a	primjenjuju bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se slovenački jezik koristi u identičnom ili sličnom obliku ili sklapaju takve sporazume kako bi se potaknuli kontakti između korisnika slovenačkog jezika u dotičnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog usavršavanja obuku i permanentno obrazovanje				✓	
14.b	za dobrobit slovenačkog jezika, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji slovenački jezik koristi u identičnim ili sličnim formu				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.12.2 Preporuke Komiteta eksperata kako poboljšati zaštitu i promociju slovenačkog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenima“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim organima nadležnim za implementaciju.**
- Osigurati odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu slovenačkog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno informisati učenike i roditelje o ponudi i podstaknuti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za financiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju slovenačkog jezika.**

I. Dalje preporuke

- Napraviti adekvatne odredbe da javni emiteri nude programe na slovenačkom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za sprovođenje Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje slovenačkog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje slovenačkog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.

⁵⁰ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

- h. Podići svijest o slovenačkom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje slovenački jezik.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje slovenačkog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.13 Turski

2.13.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije turskog jezika

Simboli korišteni koristi se za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na poboljšanje ↗ pogoršanje ↘ = nema promjena

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa turskim jezikom ⁵¹	ispunjene	djelimično ispunjene	formalno ispunjene	nisu ispunjene	nema zaključaka
Dio II Povelje <i>(Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)</i>						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	priznavanje turskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje turskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju turskog				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe turskog jezika, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, sudske vlasti, administrativni organi i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomski i društveni život, prekogranična razmjena) i privatnom životu				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenih ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste turski jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za učenje turskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (takođe odraslim) onima koji ne govore turski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja o turskom jeziku na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenih ovom Poveljom, za dobrobit turskog jezika				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferencija u vezi s upotrebom turskog jezika				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na turski među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na turski jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi turski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na turski jezik		=			
Dio III Povelje <i>(Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)</i>						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na turskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na turskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj uzima u obzir dovoljno				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na turskom jeziku, značajan dio osnovnog obrazovanja na turskom ili učenje turskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim		=			
8.1.c.iv	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na turskom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na turskom jeziku ili podučavanje turskog jezika kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.iv	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na turskom jeziku, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na turskom ili učenje turskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u određenom broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava turski jezik				=	
Član 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi turski jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na turskom jeziku, ako je neophodno korištenje tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	

⁵⁰ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletan verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa turskim	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.bii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti turski u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.biii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na turskom jeziku u parničnom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.1.cii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti turski jezik u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, a da time ne prouzrokuju dodatne				=	
9.1.ciii	dozvoli iznošenje dokumenata i dokaza na turskom jeziku u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
9.2.c	ne poricati valjanost, među stranama, pravnih dokumenata sastavljenih u zemlji samo zato što su sastavljeni na turskom jeziku				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai v	osigurati da korisnici turskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na turskom lokalnim ograncima državnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na turskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba turskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici turskog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na turskom regionalnom ili lokalnom tijelu				=	
10.2.g	korištenje ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mjesta na turskom jeziku				=	
10.3.c	omogućiti korisnicima turskog jezika da podnose zahtjev na turskom pružaocima javnih usluga				=	
10.4.c	udovoljiti zahtjevima službenika javnih službi koji znaju turski da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoljavaju upotrebu ili usvajanje prezimena na turskom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na turskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na turskom jeziku				=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na turskom jeziku				=	
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na turskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na turskom jeziku • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na turskom jeziku • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na turskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika turskog jezika budu zastupljeni ili uzeti u obzir u tijelima koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na turskom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada turskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika turskog jezika u obezbjeđivanju objekata i planiranje kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na turskom				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se tradicionalno koristi turski, dozvoliti, ohrabriti i/ili pružiti kulturne aktivnosti i objekte koristeći turski				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstaviti se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu turskog jezika u vezi sa ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu turskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	
Clan 14 – Prekogranične razmjene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se turski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume kako bi posttakli kontakte između korisnika turskog jezika				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi sa turskim	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
	u zainteresovanim državama u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja					
14.b	za dobrobit turskog, olakšati i/ili promovisati saradnju preko granica, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji turski koristi u identičnom ili sličnom obliku				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.13.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju turskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini⁵² ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu turskog jezika u svim fazama ratifikacije, direktno informisati učenike i roditelje o ponudi i ohrabriti ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju turskog jezika.**

I. Dalje preporuke

- Učiniti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na turskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje turskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje turskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- Podići svijest o turskom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- Osigurati nastavu historije i kulture koja se ogleda u turskom jeziku.
- Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje turskog jezika na sudu.
- Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

⁵² CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

2.14 Ukrajinski

2.14.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije ukrajinskog jezika

Simboli koji se koriste za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: poboljšanje ↗ pogoršanje ↘ nema promjene =

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Article	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi Ukrajine ⁵³	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje (Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Clan 7 – Ciljevii principi						
7.1.a	priznavanje ukrajinskog jezika kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje ukrajinskog jezika	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju ukrajinskog				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe ukrajinskog jezika u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste ukrajinski jezik • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedivanje oblika i sredstava za nastavu i učenje ukrajinskog jezika u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) onima koji ne govore ukrajinski da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja ukrajinskog jezika na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist ukrajinskog jezika				=	
7.2	eliminirati svako neopravdano razlikovanje, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s korištenjem				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na ukrajinski jezik među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumevanje i toleranciju u odnosu na ukrajinski jezik				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi ukrajinski jezik • uspostaviti tijelo za savjetovanje vlasti o svim pitanjima koja se odnose na ukrajinski		=			
Dio III Povelje (Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)						
Clan 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učini dostupnim predškolsko obrazovanje na ukrajinskom jeziku ili značajan dio predškolskog obrazovanja na ukrajinskom barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim				=	
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na ukrajinskom jeziku, značajan dio osnovnog obrazovanja na ukrajinskom ili podučavanje ukrajinskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim		=			
8.1.c.v	učiniti dostupnim srednje obrazovanje na ukrajinskom jeziku, značajan dio srednjeg obrazovanja na ukrajinskom ili podučavanje ukrajinskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.d.vi	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na ukrajinskom jeziku, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na ukrajinskom ili podučavanje ukrajinskog jezika kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u određenom broju koji se smatra dovoljnim				=	
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje ukrajinski				=	

⁵³ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletan verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Clan 9 – Pravosudni organi						
Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s ukrajinskim jezikom ⁵²	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo da koristi ukrajinski jezik u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.a.iii	predvidjeti da se zahtjevi i dokazi, pismeni ili usmeni, neće smatrati neprihvatljivim u krivičnom postupku samo zato što su formulisani na ukrajinskom jeziku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda bez dodatnih troškova za dotične osobe				=	
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti ukrajinski jezik u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.b.iii	dozvoljavaju iznošenje dokumenata i dokaza u ukrajinskom građanskom postupku, ako je potrebno uz pomoć tumača i prevoda				=	
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, to može koristiti ukrajinski u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.1.c.iii	ukrajinski u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda				=	
9.2.c	dozvoliti da se dokumenti i dokazi iznesu na ukrajinskom jeziku u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda				=	
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.a.i v	osigurati da korisnici ukrajinskog jezika mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na ukrajinskom lokalnim ograncima nacionalnih vlasti				=	
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na ukrajinskom jeziku				=	
10.2.a	upotreba ukrajinskog jezika u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti				=	
10.2.b	mogućnost da korisnici ukrajinskog jezika podnesu usmene ili pismene prijave na ukrajinskom regionalnom ili lokalnom tijelu				=	
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno u vezi sa imenom na službenom jeziku, imena mesta na ukrajinskom				=	
10.3.c	omogućavaju korisnicima ukrajinskog jezika da podnose zahtjev na ukrajinskom pružaocima javnih usluga				=	
10.4.c	udovoljiti zahtjevima službenika javnih službi koji znaju ukrajinski da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi				=	
10.5	dozvoljavaju upotrebu ili usvajanje prezimena na ukrajinskom jeziku		=			
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbijediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na ukrajinskom jeziku				=	
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na ukrajinskom jeziku				=	
11.1.cii	podstiču i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na ukrajinskom jeziku				=	
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na ukrajinskom jeziku				=	
11.2	<ul style="list-style-type: none"> garantuju slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na ukrajinskom jeziku ne protive se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na ukrajinskom jeziku osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na ukrajinskom jeziku 	=				
11.3	osigurati da interesi korisnika ukrajinskog budu zastupljeni ili uzeti u obzir unutar tijela koja garantuju slobodu i pluralizam medija				=	
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na ukrajinskom jeziku				=	
12.1.e	osigurati da tijela koja organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada ukrajinskim jezikom				✓	
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika ukrajinskog jezika u obezbeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti				✓	
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na ukrajinskom jeziku				✓	
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se ukrajinski tradicionalno koristi, dozvoliti, podstaći i/ili pružiti kulturne aktivnosti i objekte koristeći ukrajinski				✓	
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotsaviti se praksi osmišljenim da obeshrabruju upotrebu ukrajinskog jezika u vezi s ekonomskim ili društvenim aktivnostima				✓	
13.1.d	olakšati i/ili podstaći upotrebu ukrajinskog jezika u ekonomskom i društvenom životu				✓	

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s Ukrajinom ⁵⁴	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Član 14 – Prekogranične razmjene						
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se ukrajinski koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume, kako bi se potaknuli kontakti između korisnika Ukrajinaca u relevantnim državama u oblastima kulture, obrazovanja, informisanja, stručnog osposobljavanja i stalnog obrazovanja				✓	
14.b	u korist ukrajinskog jezika, olakšati i/ili promovisati prekograničnu suradnju, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji ukrajinski jezik koristi na identičan ili sličan način				✓	

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedostatne informacije.

Promjene u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja

Komitet eksperata tumači ponovljeni nedostatak informacija o implementaciji člana 12.1.e, f, g, 12.2, člana 13.1c, d, člana 14.a kao indikaciju da ove obaveze nisu ispunjene.

2.14.2 Preporuke Komiteta eksperata o tome kako poboljšati zaštitu i promociju ukrajinskog jezika u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

- Povećati svijest o Povelji među govornicima i svim vlastima odgovornim za implementaciju.**
- Obezbijediti odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu ukrajinskog jezika u svim fazama koje se tiču ratifikacije, obavestiti učenike i roditelje direktno o ponudi i podstaći ih da je iskoriste.**
- Uspostaviti šemu za finansiranje aktivnosti i objekata koji se odnose na promociju ukrajinskog jezika.**

II. Dalje preporuke

- Obezbijediti adekvatne odredbe tako da javni emiteri nude programe na ukrajinskom jeziku, uključujući programe za djecu.
- Pojasniti konkretne administrativne odgovornosti za implementaciju Povelje i usvojiti akcioni plan kako bi se relevantne obaveze sprovele.
- Osigurati dovoljna finansijska sredstva za podučavanje ukrajinskog jezika, započeti obuku nastavnika, razviti nastavne materijale.
- Promovisati proučavanje i istraživanje ukrajinskog jezika na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.

⁵⁴ CM/RecChL(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

- h. Podići svijest o ukrajinskom jeziku kao manjinskom jeziku u društvu.
- i. Osigurati nastavu istorije i kulture koju reflektuje ukrajinski jezik.
- j. Izmijeniti zakone kako bi se omogućilo besplatno korištenje ukrajinskog jezika na sudu.
- k. Promovisati prekograničnu saradnju, posebno između organizacija govornika.

2.15 Jidiš

2.15.1 Usklađenost Bosne i Hercegovine sa svojim obavezama prema Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima u pogledu zaštite i promocije jidiša

Simboli koji se koristi za označavanje promjena u evaluaciji u odnosu na prethodni ciklus praćenja: ↗ poboljšanje ↘ pogoršanje = nema promjen

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s jidiš jezikom ⁵⁵	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
Dio II Povelje (Obaveze koje država mora primijeniti na sve regionalne ili manjinske jezike na svojoj teritoriji)						
Član 7 – Ciljevi i principi						
7.1.a	prepoznavanje jidiša kao izraza kulturnog bogatstva	=				
7.1.b	osigurati da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promovisanje jidiša	=				
7.1.c	odlučna akcija za promociju jidiša				=	
7.1.d	olakšavanje i/ili podsticanje upotrebe jidiša, u govoru i pisanju, u javnom životu (obrazovanje, pravosudni organi, organi uprave i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, privredni i društveni život, prekogranična razmjena) i privatni život				=	
7.1.e	• održavanje i razvoj veza, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, između grupa u državi koje koriste jidiš • uspostavljanje kulturnih odnosa sa drugim jezičkim grupama		=			
7.1.f	obezbjedjivanje oblika i sredstava za učenje i učenje jidiša u svim odgovarajućim fazama				=	
7.1.g	obezbjedjivanje objekata koji omogućavaju (i odraslim) onima koji ne govore jidiš da ga nauče				=	
7.1.h	promocija studija i istraživanja o jidišu na univerzitetima ili ekvivalentnim institucijama				=	
7.1.i	promovisanje transnacionalne razmjene, u oblastima obuhvaćenim ovom Poveljom, u korist jidiša				=	
7.2	eliminirati svaku neopravdanu razliku, isključenje, ograničenje ili preferenciju u vezi s upotrebom jidiša				=	
7.3	• promovirati međusobno razumijevanje između svih jezičkih grupa u zemlji • promovirati uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na jidiš među ciljeve obrazovanja i obuke • podsticati masovne medije da među svoje ciljeve uključe poštovanje, razumijevanje i toleranciju u odnosu na jidiš				=	
7.4	• uzeti u obzir potrebe i želje izražene od strane grupe koja koristi jidiš • uspostaviti tijelo u svrhu savjetovanja vlasti o svim pitanjima koja se odnose na jidiš		=			
Dio III Povelje (Dodatni poduhvati koje bira država za određene jezike)						
Član 8 – Obrazovanje						
8.1.a.iii	učiniti dostupnim predškolsko obrazovanje na jidišu ili značajan dio predškolskog obrazovanja u Jidiš barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim					=
8.1.b.iv	učiniti dostupnim osnovno obrazovanje na jidišu, što je značajan dio osnovnog obrazovanja na jidišu ili učenje jidiša kao sastavnog dijela nastavnog plana i programa barem onim učenicima čije porodice to traže i čiji se broj smatra dovoljnim					=
8.1.c.v	učini dostupnim srednje obrazovanje na jidišu, značajan dio srednjeg obrazovanja na jidišu ili učenje jidiša kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji pa željeti u broju koji se smatra dovoljnim					=
8.1.d.vi	učiniti dostupnim tehničko i stručno obrazovanje na jidišu, značajan dio tehničkog i stručnog obrazovanja na jidišu ili podučavanje jidiša kao sastavni dio nastavnog plana i programa barem onim učenicima koji to žele u broju koji se smatra dovoljnim					=
8.1.g	osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava jidiš					=
Član 9 – Pravosudni organi						
9.1.a.ii	garantovati optuženom pravo na korištenje jidiša u krivičnom postupku, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za dotične osobe					=

⁵⁵ Kako bi se olakšala čitljivost, odredbe Povelje se ovdje pojavljuju u skraćenom i pojednostavljenom obliku. Kompletan verzija svake odredbe može se pogledati na web stranici Ureda za ugovore: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (ugovor br. 148).

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s jidiš jezikom ⁵⁶	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
9.1.b.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti jidiš u parničnom postupku bez dodatnih troškova, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda					=
9.1.b.iii	dozvoliti da se dokumenti i dokazi predoče na jidišu u građanskom postupku, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda					=
9.1.c.ii	dozvoliti, kad god se stranka u parnici mora lično pojaviti pred sudom, da može koristiti jidiš u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja bez dodatnih troškova, ako je potrebno korištenjem tumača i prevoda					=
9.1.c.iii	dozvoli iznošenje dokumenata i dokaza na jidišu u postupcima koji se odnose na administrativna pitanja, ako je potrebno uz korištenje tumača i prevoda					=
9.2.c	ne poricati valjanost, među stranama, pravnih dokumenata sastavljenih unutar zemlje samo zato što su sastavljeni na jidišu					=
Clan 10 – Organi uprave i javne službe						
10.1.ai v	osigurati da korisnici jidiša mogu podnijeti usmene ili pismene prijave na jidišu lokalnim ograncima državnih vlasti					=
10.1.c	dozvoliti nacionalnim vlastima da izrade dokumente na jidišu					=
10.2.a	upotreba jidiša u okviru regionalnih ili lokalnih vlasti					=
10.2.b	mogućnost da korisnici jidiša podnose usmene ili pismene prijave na jidišu regionalnoj ili lokalnoj vlasti					=
10.2.g	upotreba ili usvajanje, ako je potrebno, zajedno s imenom na službenom jeziku, imena mjesta na jidišu					=
10.3.c	omogućiti korisnicima jidiša da podnose zahtjev na jidišu pružiocima javnih usluga					=
10.4.c	ispuniti zahtjeve službenika javnih službi koji poznaju jidiš da budu imenovani na teritoriju na kojoj se taj jezik koristi					=
10.5	dozvoliti upotrebu ili usvajanje prezimena na jidišu					=
Clan 11 – Mediji						
11.1.a.iii	obezbjediti da javni emiteri nude radio i televizijske programe na jidišu					=
11.1.bi	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje barem jedne privatne radio stanice na jidišu					=
11.1.cii	podsticati i/ili omogućavaju redovno emitovanje privatnih televizijskih programa na jidišu					=
11.1.eii	podstiču i/ili olakšavaju sedmično ili dnevno objavljivanje novinskih članaka na jidišu					=
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantovati slobodu direktnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na jidišu • ne protiviti se reemitovanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na jidišu • osigurati slobodu izražavanja i slobodno kruženje informacija u pisanoj štampi na jidišu 					=
11.3	osigurati da interesi korisnika jidiša budu zastupljeni ili uzeti u obzir unutar tijela koja garantuju slobodu i pluralizam medija					=
Clan 12 – Kulturne aktivnosti i objekti						
12.1.a	podsticati proizvodnju, reprodukciju i širenje kulturnih djela na jidišu					=
12.1.e	osigurati da tijela koja organizuju ili podržavaju kulturne aktivnosti imaju na raspolaganju osoblje koje u potpunosti vlada jidišom					=
12.1.f	podsticati direktno učešće predstavnika korisnika jidiša u obezbjeđivanju objekata i planiranju kulturnih aktivnosti					=
12.1.g	podstaknuti i/ili olakšati stvaranje tijela odgovornog za prikupljanje, čuvanje kopije i predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na jidišu					=
12.2	Na teritorijama osim onih na kojima se jidiš tradicionalno koristi, dozvoliti, ohrabriti i/ili pružiti kulturne aktivnosti i objekte koristeći jidiš					=
Clan 13 – Ekonomski i društveni život						
13.1.c	suprotstavljati se praksama osmišljenim da obeshrabruju upotrebu jidiša u vezi s ekonomskim ili društvenim aktivnostima					=
13.1.d	olakšavati i/ili podsticati upotrebu jidiša u ekonomskom i društvenom životu					=
Clan 14 – Prekogrančne razmjene						

⁵⁶ Vidjeti paragraf 85 ovog izvještaja

Komitet eksperata razmatra obavezu*:						
Član	Obaveze Bosne i Hercegovine u vezi s jidišom	ispunjeno	djelimično ispunjeno	formalno ispunjeno	nije ispunjeno	nema zaključka
14.a	primjenjivati bilateralne i multilateralne sporazume sa državama u kojima se jidiš koristi u identičnom ili sličnom obliku, ili zaključivati takve sporazume, kako bi se podstakli kontakti između korisnika jidiša i dotičnih država u oblasti kulture, obrazovanja, informacija, stručnog osposobljavanja i permanentno obrazovanje					
14.b	za dobrobit jidiša olakšati i/ili promovisati saradnju preko granica, posebno između regionalnih ili lokalnih vlasti na čijoj se teritoriji jidiš i koristi u identičnim ili sličnim formu					

* Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima ocjenjuje usklađenost država članica sa svojim obavezama prema Povelji na sljedeći način:

Ispunjeno: Politike, zakonodavstvo i praksa su u skladu sa Poveljom.

Djelimično ispunjeno: Politike i zakoni su u potpunosti ili djelimično u skladu sa Poveljom, ali se obaveza samo djelimično implementira u praksi.

Formalno ispunjeno: Politike i zakoni su u skladu sa Poveljom, ali nema implementacije u praksi.

Nije ispunjeno: Nije preduzeta nikakva akcija u politikama, zakonodavstvu i praksi da bi se sprovela obaveza.

Bez zaključka: Komitet eksperata nije u poziciji da zaključi o ispunjenju obaveze jer nadležni organi nisu dali nikakve ili nedovoljno informacija.

2.15.2 Preporuka Komiteta eksperata kako poboljšati zaštitu i promociju jidiša u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ohrabruje bosanskohercegovačke vlasti da se pridržavaju svih obaveza iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koje se ne smatraju „ispunjenim“ (vidi pod 2.1.1 gore), kao i da nastave da se pridržavaju onih koje su ispunjene. Pri tome, vlasti bi trebale posebno voditi računa o dolje navedenim preporukama. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini⁵⁷ ostaju važeće same po sebi. Preporuke date u postupku praćenja Povelje imaju za cilj da podrže vlasti u procesu implementacije.

I. Preporuke za hitno djelovanje

a. Povećati svijest o jidišu kao jeziku manjine u Bosni i Hercegovini.   b. Osigurati odgovarajuće oblike i sredstva za revitalizaciju jidiša.

I. Dalje preporuke

- c. Osigurati finansijsku podršku za promociju jidiša.
- d. Promovisati proučavanje i istraživanje jidiša na univerzitetima i ekvivalentnim institucijama.
- e. Osigurati nastavu istorije i kulture koju odražava jidiš.

⁵⁷ CM/RecCh(2016)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806abcd8)

Poglavlje 3 [Predlozi za] Preporuke Vijeće ministara Vijeća Evrope

Komitet eksperata je, iako je priznao napore vlasti Bosne i Hercegovine koje su preduzele da zaštite regionalne i manjinske jezike koji se govore u njihovoj zemlji, u svojoj evaluaciji odlučio da se koncentriše na neke od najvažnijih nedostataka u implementaciji Povelje. Preporuke koje je Komitet eksperata proslijedio Vijeću ministara, međutim, ne bi se trebale tumačiti kao umanjivanje relevantnosti drugih, detaljnijih zapažanja sadržanih u izvještaju, koji ostaju važeći sami po sebi. Preporuke koje je predložio Komitet eksperata sastavljaju se u skladu sa tim.

Komitet eksperata Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, u skladu sa članom 16 (4) Povelje, predlaže na osnovu informacija sadržanih u ovom izvještaju, da Vijeće ministara donese sljedeće preporuke Bosni i Hercegovini i Hercegovina.

Vijeće ministara,

U skladu sa članom 16. Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima;

Imajući u vidu instrument ratifikacije koji je Bosna i Hercegovina deponovala 21. septembra 2010. godine;

Uzimajući na znanje ocjenu Komiteta eksperata Povelje u vezi s primjenom Povelje od strane Bosne i Hercegovine;

Imajući u vidu da je ova procjena zasnovana na informacijama koje je Bosna i Hercegovina dostavila u svom trećem periodičnom izvještaju, dopunskim informacijama koje su dale bosanskohercegovačke vlasti, informacijama koje su dostavila tijela i udruženja legalno osnovana u Bosni i Hercegovini i na informacijama koje je pribavio Komitet eksperta tokom posjete na licu mjesta;

[Primajući na znanje komentare bosanskih vlasti na sadržaj izvještaja Komiteta eksperata;]

Predlaže da Bosna i Hercegovina uzme u obzir sva zapažanja i preporuke Komiteta eksperata i, kao pitanje prioriteta:

1. implementirati Povelju bez obzira na pragove u domaćem zakonodavstvu;
2. uspostaviti strukturiranu politiku i preduzeti fleksibilne mjere za olakšavanje primjene Povelje;
3. obezbijedi odgovarajuće oblike i sredstva za nastavu manjinskih jezika u saradnji sa govornicima;
4. uspostavi šemu za finansiranje kulturnih aktivnosti i objekata koji se odnose na manjinske jezike;
5. obezbijediti odgovarajuće odredbe da javni emiteri nude programe na jezicima manjina;
6. obezbijedi usvajanje i upotrebu tradicionalnih oblika naziva mjesta na jezicima manjina gdje je to primjenjivo;

Vijeće ministara poziva vlasti Bosne i Hercegovine da bez daljnjeg odgađanja dostave svoj četvrti periodični izvještaj koji je trebao biti dostavljen 1. juna 2021. godine u skladu sa odlukama Vijeća ministara usvojenim 28. novembra 2018. godine.

Dodatak I: Instrument ratifikacije

Bosna i Hercegovina:

Izjava sadržana u instrumentu o ratifikaciji deponovanom 21. rujna 2010. - Or. engl.

U skladu sa članom 1. stav b. Povelje, Bosna i Hercegovina izjavljuje da se izraz 'teritorija na kojoj se koriste regionalni ili manjinski jezici' odnosi na područja u kojima su regionalni ili manjinski jezici u službenoj upotrebi u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine.

Obuhvaćeni period: 1.1.2011. -

Prethodna izjava se odnosi na član(ove): 1

Izjava sadržana u instrumentu o ratifikaciji deponovanom 21. rujna 2010. - Or. engl.

U skladu sa članom 2. stav 2. Povelje, Bosna i Hercegovina izjavljuje da će se sljedeće odredbe primjenjivati na albanski, crnogorski, češki, italijanski, mađarski, makedonski, njemački, poljski, rumunski, risinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i jevrejski (jidiš i ladino) jezici:

Član 8, stav 1 a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), g;

Član 9, stav 1 a (ii), (iii), b (ii) (iii), c (ii), (iii); stav 2 c;

član 10, stav 1 a (iv), c; stav 2 a, b, g; stav 3 c; stav 4 c; stav 5; član 11, stav 1 a (iii), b (i), c (ii), e (ii); stav 2; stav 3;

član 12. stav 1. a, e, f, g; stav 2, član 13, stav 1 c, d;

Član 14, stavovi a, b.

Sljedeći članovi, stavovi i podstavovi primjenjuju se na romski jezik: član 8, stav 1 a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), e (iii), f (iii) , g;

Član 9, stav 1 a (ii), (iii), b (ii) (iii), c (ii), (iii); stav 2 c;

član 10, stav 1 a (iv), c; stav 2 a, b, g; stav 3 c; stav 4 c; stav 5; Član 11, stav 1 a (iii), b (i), c (ii), d, e (ii), g; stav 2; stav 3;

član 12. stav 1. a, e, f, g; stav 2; član 13, stav 1 c, d;

Član 14, stavovi a, b.

Obuhvaćeni period: 1.1.2011. -

Prethodna izjava se odnosi na član(ove): 2

Izjava sadržana u instrumentu o ratifikaciji deponovanom 21. rujna 2010. - Or. engl.

U skladu sa članom 3. stav 1. Povelje, Bosna i Hercegovina izjavljuje da će primjenjivati odredbe Dijela III Povelje u odnosu na sljedeće jezike: albanski, crnogorski, češki, italijanski, mađarski, makedonski, njemački, poljski, romski, rumunski, risinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i jevrejski (jidiš i ladino).

Obuhvaćeni period: 1.1.2011. -

Prethodna izjava se odnosi na član(ove): 3

Komitet eksperata Evropske povelje za regionalne ili manjinske zajednice jezika su nezavisno tijelo koje ocjenjuje usklađenost Države potpisnice sa svojim obavezama i, gdje je prikladno, ohrabruje da postepeno dostignu viši nivo posvećenosti.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, koju je usvojilo Vijeće ministara Vijeća Evrope 25. juna 1992. i koja je stupila na snagu 1. marta 1998. godine, je evropska konvencija za zaštitu i promociju regionalnih i manjinskih jezika. Dizajniran je da omogućava govornicima da ih koriste u privatnom i javnom životu i obavezuje Države potpisnice da aktivno promovišu upotrebu ovih jezika u obrazovanju, sudstvu, administraciji, medijima, kulturi, privrednom i društvenom životu i međugraničnoj saradnji.

Regionalni ili manjinski jezici su dio evropske kulturne baštine i njihova zaštita i promocija doprinose izgradnji Evrope zasnovane na demokratiji i kulturnoj raznolikosti.

Tekst Povelje dostupan je na preko 50 jezika.

www.coe.int/minlang

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije.

Sve države članice Vijeća Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor osmišljen da zaštiti ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda implementaciju Konvencije u državama članicama.